

ΑΡΧΙΜ. ΒΗΣΣΑΡΙΩΝΟΣ ΚΟΣΚΕΡΗ Π. Θ.
Ἐφημερίου Δημοτικοῦ Νοσοκομείου Πατρῶν

**ΠΟΥ ΥΨΩΘΗ
Ἡ ΣΗΜΑΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ 1821**

ΚΟΣ

534

ΚΟ

7.370

ΤΥΠΟΙΣ
ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ
ΠΑΤΡΑΙ

ΑΡΧΙΜ. ΒΗΣΣΑΡΙΩΝΟΣ ΚΟΣΚΕΡΗ Π. Θ.
Ἐφημερίου Δημοτικοῦ Νοσοκομείου Πατρῶν

ΠΟΥ ΥΨΩΘΗ Ἡ ΣΗΜΑΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ 1821

ΤΥΠΟΙΣ
Δ. ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ
ΠΑΤΡΑΙ

ΑΡΧΙΜ. ΒΗΣΣΑΡΙΩΝΟΣ ΚΟΣΚΕΡΗ Π. Θ.
Ἐφημερίου Δημοτικοῦ Νοσοκομείου Πατρῶν

Ἡ ἹΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΟΜΠΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ

ΜΙΚΡΑ ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ
ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΗΜΩΝ

ΤΥΠΟΙΣ
Δ. ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ
ΠΑΤΡΑΙ

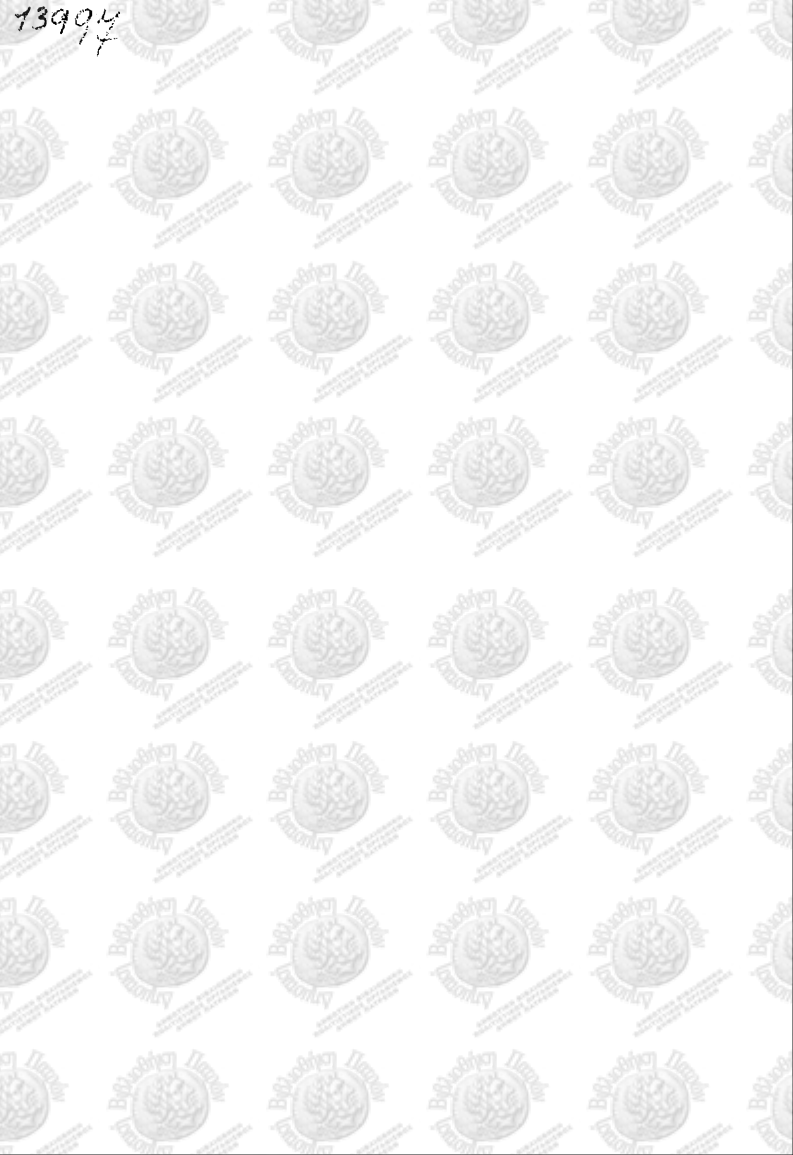
14598
17402
25712
4048

**ΔΩΡΕΑ ΟΜΙΛΟΥ
"ΛΑΤΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΑ ΠΑΤΡΩΝ,,**

**ΑΠΟΤΙΚΕ ΒΙΒΛΙΟΦΗΚΕ
... ΠΑΤΡΩΝ**

ΤΗ ΓΑΛΟΥΧΩ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΜΗΤΡΙ
ΗΜΩΝ ΓΕΡΑΡΔ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΟΜΠΛΟΥ
ΤΟΔΕ ΤΟ ΠΟΝΗΜΑ ΑΝΑΤΙΘΗΜΙ

13994

ΤΟΙΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΙΣ

Τὰ μεγάλα καὶ κολοσσιαῖα οἰκοδομήματα, ὡς αἱ πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου καὶ οἱ οὐρανοξύσται τῆς Ἀμερικῆς ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται ὡς ἓν ὅλον συμπαγές οἰκοδόμημα, οὐχ' ἦττον ὅμως ἐάν τις ἀνατάμη καὶ τὰς μὲν καὶ τοὺς δὲ θὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἀποτελοῦνται ἐκ λίθων ἢ πλίνθων ὀπτῶν, ἅτινα ἐν ἀρμονίᾳ τεθέντα τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ ἀπετέλεσαν τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν οἰκοδόμημα.

Καὶ ἡ Ἱστορία ἢ τε παγκόσμιος καὶ ἡ κατὰ ἔθνη φαίνεται καὶ εἶναι μία, οὐχ' ἦττον ὅμως καὶ αὕτη εἶναι τι ἀρμονικόν, συντεθὲν ἐκ γεγονότων διαφερόντων κατὰ τόπον, χρόνον, μέθοδον, μέσα καὶ πρόσωπα. Πληρεστέρα δὲ ἡ Ἱστορία καθίσταται ἐάν τὰ κατὰ μέρος γεγονότα μελετηθῶσι καὶ ἐξιστορηθῶσιν ὑπ' ἀνθρώπων γεννηθέντων καὶ ἀνατραφέντων εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων πᾶσαν πτυχὴν ἔχουσι γνωρίσει καὶ ἐπομένως μελετήσῃ. Οὗτοι ὡς ἔχοντες ἐκ πείρας ἐποπτεῖαν τῶν ἐπιτοπίως λαβόντων χώραν πραγμάτων, ἀσφαλῶς ἐντελέστερον θὰ γράψωσι τὰ καθέκαστα. Ἐντεῦθεν ὀρμώμενος ὡς γέννημα καὶ θρέμμα τῶν μερῶν τούτων καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον περισσότερον γνώστης τούτων συνέγραψα τὸ ἀνά χεῖρας πονημάτιον.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ

—Κρίσις τῆς ἔφημερίδος «Τηλέγραφος», ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ μᾶλλον ἐγκρίτων ἔφημερίδων τῶν Πατρῶν, διὰ τὴν ἱστορικὴν ταύτην πραγματείαν.

Οὐδέποτε μέχρι τώρα ἱστορικὸν δοκουμεντό ἀφορῶν τὴν δρᾶσιν τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ὁμπλοῦ εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Σποραδικὰ μόνον ἱστορικὰ σημειώματα, γραφέντα κατὰ καιροῦς, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδώσουν τὸν ρόλον τὸν ὁποῖον διεδραμάτισεν αὕτη κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἑθνικῆς ἐξεγέρσεως τοῦ 1821. Καὶ ὅμως ἡ Μονὴ τοῦ Ὁμπλοῦ περικλείει ἱστορίαν αἰῶνων, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων προσέφερεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὸ ὑπόδουλον γένος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς κρίσιμας στιγμὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, εὔρεν ἐκεῖ ἕνα προμαχῶνα ἀνεκτίμητον ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἠγωνίσθη πρὸς ἐπικράτησιν τοῦ μεγάλου του σκοποῦ ἐν συνδυασμῷ πρὸς πᾶσαν ὥραιαν ἐξόρμησιν, ἥτις ἐξεδηλώθη ἀπὸ κάθε ἑλληνικὴν γωνίαν τῆς Πελοποννησιακῆς γῆς.

Τὸ κατωτέρω ἱστορικὸν πόνημα τοῦ ἐγκρίτου συνεργάτου μας Ἀρχιμανδρίτου κ. Βησσαρίωνος Κοσκέρη, ἀναφερόμενον εἰς τὴν δρᾶσιν καὶ τὰς ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας προσέφερεν ἡ ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ὁμπλοῦ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, εἶναι ἀναντιρρήτως, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, τὸ πρῶτον σοβαρὸν καὶ ἐπιμελημένον δοκουμεντό, ποῦ ἀφορᾷ ὄχι μόνον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον τὴν πόλιν μας, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐλαμβάνοντο αἱ ἀποφάσεις, αἰτινες βραδύτερον ἀπέβαινον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων.

Θὰ ἠθέλαμεν ἐν προκειμένῳ ἰδιαίτερος νὰ τονίσωμεν τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἐνέχει διὰ τὴν ἱστορίαν ἡ ἀποψις τοῦ συγγραφέως, ὅτι τὸ λάβαρον τῆς ἐλευθερίας δὲν ὑψώθη εἰς τὴν Μονὴν τῆς Ἁγίας Λαύρας, ἀλλὰ πιθανώτατα εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ὁμπλοῦ. Πρὸς ἐπίρρωσιν μάλιστα τῆς γνώμης του αὐτῆς, παραθέτει καὶ περικοπὰς διαφόρων συγγραμμάτων διὰ νὰ καταλήξῃ διὰ σειρᾶς συλλογισμῶν εἰς τὴν βασιμότητα τῶν ὄσων ὑποστηρίζει.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς λοιπόν, εἶναι φανερὸν τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον παρουσιάζει ἡ κατωτέρω ἱστορικὴ πραγματεία.

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Πολλοὶ τῶν ἐγκρίτων κατοίκων τῆς πόλεως Πατρῶν κατὰ τοὺς καυστικούς μῆνας τοῦ θέρους ἀψηφούντες τὸν κοπιώδη τῆς μεγάλης ἀνωφερείας δρόμον, ἀναβαίνουνσι διὰ τῆς μαιανδρώδους ὁδοῦ πρὸς τὰς κορυφὰς τοῦ ὄρους Κούκουρη, ἵνα ἐκεῖθεν, πρὸς τὴν μικρὰν ἀλλὰ μυριόφυτον κατέλθωσι κοιλάδα, ἔνθα εἶναι ἐκτισμένη ἡ γεραρὰ καὶ σεβασμία Μονὴ τοῦ Ὁμπλοῦ, καὶ ἔνθα ἐπ' ὀλίγον ἀναπαυθέντες ἐν ταῖς σκιαῖς τῶν ἀμφιλαφῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν δένδρων καὶ μάλιστα τῆς γιγαντιαίας πλατάνου τῆς, κατὰ τοὺς εἰδότας, ἀριθμούσης τρισχιλιετῆ βίον, εἶτα δροσίωσι τὰς ἐκ τοῦ κόπου καὶ τοῦ καύσωνος διψαλέας αὐτῶν γλώσσας διὰ τοῦ ψυχροῦ καὶ «κεχριμπαρένιου» ὕδατος τοῦ κάτωθεν τῆς γηραιᾶς ταύτης πλατάνου πηγάζοντος καὶ ἀναπνεύσωσι τὸν ἐκ τοῦ θύμου καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶδων θάμνων μεμυρωμένον ζεῖδωρον ἀέρα.

Πλέον τῶν πέντεκαίδεκα αἰῶνων ζωὴν ἀριθμοὶ ἡ πάνσεπτος ἱστορικὴ αὕτη Μονή, ἡ πρὸς τὰς νοτιοδυτικὰς ὑπηρείας τοῦ Παναχαϊκοῦ κειμένη καὶ περιβαλλομένη ὑπὸ ἀφθάστου εἰς γραφικότητα καὶ εἰδυλλιακὴν ἀπλότητα τοπίου.

Ἡ ἐκ τῆς πόλεως Πατρῶν πρὸς τὴν Μονὴν ἀπόστασις ἀπαιτεῖ τρίωρον κανονικὴν πορείαν, λόγῳ τῆς μεγάλης καὶ μακρᾶς ἀνωφερείας. Περικλείεται δὲ ὑπὸ τριῶν καταφύτων λόφων συμπλεκομένων πρὸς ἀλλήλους, δίκην φρουρῶν φυλασσόντων αὐτὴν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, καὶ μόνον πρὸς δυσμὰς μικρὸν χωριζομένων ἀπ' ἀλλήλων, ὁπόθεν εἰσορμᾷ ἡ θαλασσία αὖρα καὶ καθίστησι τὴν ἐκεῖσε διαμονὴν εὐάρεστον καὶ τερπνὴν εἷς τε τοὺς ἐγκαταβιοῦντας μοναχοὺς καὶ τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΠΟΥ ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΥΨΩΘΗ Η ΣΗΜΑΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ 1821.

Ἡ Μονὴ τοῦ Ὁμπλοῦ εἶναι ὁ ἱερός καὶ πανσέβαστος τόπος, ἔνθα ἐλήφθη ὑπὸ τῶν προκρίτων ἀνδρῶν τῆς Πελοποννήσου ἡ τελικὴ ἀπόφασις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Εἶναι τὸ Στρατηγεῖον τῆς Πελοποννήσου, ὅπου ἐπὶ ἑπτὰ συνεχῆ ἔτη ἔρχονται, ἀπέρχονται καὶ διαμένουσιν οἱ διευθύνοντες μετὰ συνέσεως, σοφίας καὶ ἀνδρείας τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἱερὸν ἀγῶνα. Εἶναι δέ, ὡς μὴ ὠφείλε, καὶ τόπος βαφεῖς δι' ἡρώϊκου αἵματος χυθέντος, παρὰ τῇ μεγάλῃ τῆς Μονῆς πύλῃ, ὑπὸ φιλοδόξου ἀδελφικοῦ μίσους. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Μονὴ τοῦ Ὁμπλοῦ κεῖται ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν Πατρῶν καὶ οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ τρόπαια τὰ ὁποῖα ἤγειραν ἐν αὐτῇ οἱ λεοντόθυμοι ἐκεῖνοι πρόγονοί μας, εἶναι ἔπαθλα κοινά, συνδέοντα ἀδιασπᾶστως τὴν Μονὴν μετὰ τῶν πολυετῶν ἀγῶνων τῆς πόλεως Πατρῶν, ἐξ ἴσου κινουσι τὸ ἐνδιαφέρον τῶν τε μοναχῶν τῆς σεβασμίας Μονῆς Ὁμπλοῦ καὶ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως καὶ ἐξ ἴσου τὸ κλέος καὶ ἡ δόξα στέφει τὰς κεφαλὰς καὶ τούτων καὶ ἐκείνων. Καὶ ἐάν ἀγωνιζώμεθα νὰ μανθάνωμεν ἱστορίας ἄλλων χωρῶν καὶ χρόνων κατὰ πολὺ παρωχημένων καὶ ἀδιάπτωτον κινεῖται τὸ ἐνδιαφέρον ἡμῶν πρὸς ταῦτα, πόσω μᾶλλον πρέπει νὰ προσελκῆ τὸ ἐνδιαφέρον ἡμῶν ἢ ἱστορία τοῦ τόπου, ἐνῶ εἶδομεν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ἀνετράφημεν ἐν αὐτῷ, ἀναπνέομεν τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας καὶ ζῶμεν καὶ κινούμεθα ἐν τῷ περιβάλλοντι τούτου; Καὶ ἐάν ἀπομνημονεύωμεν γεγονότα τρισχιλιετοῦς καὶ πλέον ἱστορίας, πόσω μᾶλλον πρέπει νὰ ἐνδιαφερώμεθα διὰ γεγονότα ἀμέσως ἐνδιαφέροντα καὶ μόλις δεκαετηρίδας τινὰς ἀπέχοντα ἡμῶν; Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἐπι-

κρατεῖ ἡ ἰδέα ὅτι ἡ Σημαία τῆς Παλιγγενεσίας ἡμῶν, ὑψώθη ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τῆς Ἁγίας Λαύρας, οὐχ' ἦττον ὅμως, ἡ ἰδέα αὕτη δὲν στηρίζεται ἐπὶ ἱστορικῶν ἐγγράφων, ὥστε νὰ εἶναι ἐδραία καὶ ἀκράδαντος, εἰμὴ εἰς ἀπλᾶς παραδόσεις, αἵτινες εἶναι σεβασταί, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουσιν ἔγγραφοι μαρτυρία. Ὅταν ὅμως ἔλθωσιν εἰς φῶς τοιαῦται, αἱ πρῶται ὑποχωροῦσαι παραδίδουσι τὰς θέσεις αὐτῶν εἰς τὰς δευτέρας.

Πρέπει δὲ νὰ δηλώσωμεν, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρεξηγήσεως ὅτι οὐδόλως εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ μειώσωμεν τὴν θέσιν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ μέρους, ἢ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἀτόμου, διότι ἕκαστος τόπος, ἕκαστη πόλις, ἕκαστον χωρίον, ἕκαστον ἄτομον, ἕκαστη μονὴ εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Πατρίδος πάση δυνάμει, καὶ οὐδὲ τῆς πολυτίμου ζωῆς αὐτῶν ἐφείσθησαν οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διὰ τὴν ἐλευθερίαν ποῦ μᾶς ἐκληροδότησαν.

Διὰ τοῦτο δέον νὰ εἴμεθα εὐγνώμονες καὶ νὰ κλίνωμεν γόνυ πρὸ τῆς αὐταπαρνήσεως αὐτῶν, καὶ μετὰ παντὸς σεβασμοῦ καὶ ἐκτιμήσεως νὰ ἀναφέρωμεν τὰ ἱερά καὶ τίμια ὀνόματα αὐτῶν. Ὅσα δὲ γράφομεν ἐνταῦθα, γράφομεν μόνον καὶ μόνον χάριν τῆς ἀληθείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ πρέπει νὰ στηρίζεται ἡ ἱστορία. Αἱ δὲ ἱστορίαι, τὰς ὁποίας ἔχομεν ἡμεῖς ἐν ὄψει οὐδὲν περὶ τούτου ἀναφέρουσιν.

Ὁ μὲν Α. Γούδας ἐν τῇ ἐξιστορίᾳ τοῦ βίου τοῦ Γερμανοῦ, ἀφοῦ περιγράφει κατὰ τίνα τρόπον ἀπέφυγε, διὰ τῆς πλαστῆς ἐπιστολῆς νὰ μὴ ἔλθωσιν εἰς Τρίπολιν καὶ νὰ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς ὄνυχας τῶν Τούρκων, ἵνα ριφθῶσιν εἰς τὰς τρώγλας τῆς πόλεως ὡς ἐρριφθῆσαν οἱ προσελθόντες, προσθέτει:

«Τὴν δὲ ἐπιούσαν 5ην Μαρτίου ἀπῆλθον εἰς Ἁγίαν Λαύραν. Ἐκεῖθεν εἰδοποιήσαντες ἀμέσως τὰ διατρέξαντα εἰς τε τὸν Π. Μαυρομιχάλην καὶ εἰς τοὺς Δεληγιαννέους καὶ οὐδεμίαν δόντες ἀκρόασιν εἰς τὰς ἐπανειλημμένας προσκλήσεις τῆς ἐξουσίας διεσκορπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη ἀφοῦ πρότερον ὁ Γερμανὸς ἱερούργησας, ηὐχῆθη ἐν

κατανύξει τὴν εὐόδωσιν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος καὶ κατέλυσε τὴν τήρησιν τῶν νηστειῶν. Καὶ οὗτος μὲν (ὁ Γερμανός), ὁ Κερνίκης καὶ ὁ Ἄνδρέας Ζαΐμης ἀπήλθον εἰς Νεζερᾶ. (*)

Ὁ Γερμανός εὐρίσκεται εἰς τὴν Ἁγίαν Λαύραν κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Μαρτίου, ἡ δὲ σημαία κατὰ τὰ γενικῶς παραδεδεγμένα ὑψοῦται τῇ 25ῃ Μαρτίου, ὁπότε ὁ ἥρωας Ἱεράρχης εὐρίσκεται ἐν Πάτραις. «Ταῦτα ἰδόντες οἱ ἐν Πάτραις χριστιανοὶ ἔγραψον ἀμέσως πρὸς τὸν εἰς Νεζερᾶ Ἱεράρχην νὰ σπεύσῃ πρὸς βοήθειάν των. Ὁ δὲ ἄθροισας περὶ τοὺς πεντακοσίους εἰσηλθε τὴν 22αν Μαρτίου εἰς Π. Πάτρας καὶ ἔκτοτε ἤρξατο ἡ πολιορκία τοῦ φρουρίου τούτου καὶ ἡ διάδοσις τῆς ἐπαναστάσεως εἰς διάφορα μέρη.

Κατὰ μὲν, λοιπόν, τὴν γενικῶς παραδεδεγμένην δοξασίαν ἡ ἐπανάστασις ἤρξατο τὴν 25ην Μαρτίου, ὅτε τῷ ὄντι ἦτο προωρισμένη ν' ἀρχίσῃ, ἡμεῖς ὅμως ἀντιγράφομεν ἐνταῦθα κατὰ λέξιν τὰ περὶ τούτου, ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ ἀειμνήστου Γερμανοῦ, ἅτινα εἶναι τὰ ἀξιοπιστότερα πάντων. (**)

Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ἡ σημαία δὲν ὑψώθη εἰς τὴν Ἁγίαν Λαύραν, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι ἡ σημαία ὑψώθη ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ τὴν 25ην Μαρτίου, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ Ἱεράρχης οὗτος εὐρίσκετο ἐν Πάτραις, ἦτο δὲ φύσει ἀδύνατον νὰ εὐρίσκεται κατὰ τὴν ἴδιαν ἡμέραν καὶ ἐν Ἁγίᾳ Λαύρᾳ, ἀπεχούση ἐκ Πατρῶν 15 καὶ πλέον ὥρας. Τὰ δὲ ταχέα μέσα τῆς συγκοινωνίας τὰ ὁποῖα διαθέτομεν σήμερον δὲν ὑπῆρχον, ὡς γνωστὸν, τότε.

(*) Παράλληλοι βίοι Ἀναστ. Γούδα τ. α'. σελ. 118.

(**) Αὐτόθι σελ. 119.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

ΛΗΨΙΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ ΕΝ Τῃ ΙΕΡᾷ ΜΟΝῃ
ΑΓΙΑΣ ΛΑΥΡΑΣ.

Πρὸ τριάκοντα πέντε περίπου ἐτῶν εἶχον ἀκούσει ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ἀειμνήστου συμπολίτου ἡμῶν καὶ μεγάλου ἱστορικοῦ κ. Στεφάνου Θωμοπούλου ὅτι ἡ σημαία δὲν ὑψώθη εἰς Ἁγίαν Λαύραν παρὰ εἰς τὸν Ὀμπλόν, τὰ δὲ πράγματα ἔρχονται σήμερον νὰ δικαιώσωσιν τὴν γνώμην ταύτην. Αὐτὸς δὲ οὗτος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Πατρῶν γράφει: «Ὁ Π. Πατρῶν, προβλέπων ἀφ' ἑνὸς τοὺς ὀλεθρίους σκοποὺς τῆς Διοικήσεως καὶ μὴ θέλων ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐρεθίσῃ ἔτι μᾶλλον τοὺς ἐν Πάτραις ὑπόπτους Τούρκους, ἀνεχώρησεν ἐκ Πατρῶν τὴν 27ην Φεβρουαρίου 1821 (Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας) καὶ ἀφίκετο εἰς Καλάβρυτα, ἀλλὰ ἀντὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν πρὸς τὴν Τριπολιτσᾶν ἀγούσαν ὁδόν, ἐτράπη μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν πρὸς τὴν Μονὴν Ἁγίας Λαύρας (5 Μαρτίου). Ἐνταῦθα παρέμεινεν ὁ Γερμανὸς καὶ ἀφοῦ συνεσκέφθη μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Κερνίκης, τῶν Ἀσημάκη καὶ Ἀνδρέου Ζαΐμη, Ἀσημάκη Φωτῆλα, Σωτηρίου Χαραλάμπη καὶ Σωτηρίου Θεοχαροπούλου περὶ τοῦ πρακτέου. ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἐν Νεζερεᾶ Μονὴν τῆς Χρυσσοποδαριτίσης. Λέγεται ὅτι ὁ Γερμανὸς ἐν Λαύρᾳ ὑψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἀμφισβητεῖται...» (*)

Τὰ αὐτὰ περίπου γράφει καὶ ὁ Σπύρος Μελάς εἰς τὰ «Ματωμένα Ράσα» εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ Γερμανοῦ. Ἀφοῦ ἐξιστορεῖ πῶς ἀνεχώρησεν ἐκ Πατρῶν, ὅτι ἠσθένησεν εἰς τὸ Χάνι τῆς Γουρζουμίσης καὶ κατόπιν ἑβδομαδιαίας ἐκεῖ χρονοτριβῆς, πάλιν ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν διὰ τὰ Καλάβρυτα, ἔνθα ἐπὶ πολὺ διέμεινεν προσποιοῦμενος ἐπιδείνωσιν τῶν ἀνυπάρκτων ρευματισμῶν. Ἐκεῖθεν πάλιν χωλαίνων, ἀνεχώρησεν διὰ Τρίπολιν, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν συνήνητησαν τὸν ἄνθρωπον τὸν φέροντα τὴν πλαστὴν ἐπιστο-

(*) Ἱστορία τῶν Πατρῶν σελ. 426.

λήν, τὴν ὁποῖαν ἀφοῦ ἀνέγνωσαν καὶ μάλιστα ἐνώπιον τῶν Τούρκων τῶν συνοδευόντων αὐτοῦς, ἔγραψαν πρὸς τοὺς ἀγάδες τῆς Τριπόλεως τὰ τῆς πλαστῆς ἐπιστολῆς, καὶ ὅτι φοβούμενοι διὰ τὴν πολῦτιμον αὐτῶν ζωὴν δὲν θὰ προχωρήσωσιν, ἀλλὰ θὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια, ἐπιρρίπτοντες τὴν εὐθύνην εἰς ἐκείνους, οἵτινες δολίως καλοῦσιν αὐτοὺς εἰς Τρίπολιν ἵνα ἀφαιρέσωσιν τὴν ζωὴν των.

Μαθόντες ταῦτα οἱ ἀγάδες τῆς Τριπόλεως «ἀποφασίσανε τέλος νὰ στείλουνε τὸν Ἀντρέα Καλαμογδάρτη μὲ γράμματα ὄχι μονάχα τῶν ἀγάδων, μὰ καὶ τῶν δεσποτάδων καὶ τῶν προεστῶν, ποῦ τοὺς βεβαίωνε μὲ ὄρκους πῶς ἡ Διοίκησις δὲν εἶχε κακοὺς σκοποὺς κι' ὅποιος τοὺς εἶχε γράψει τέτοια πράματα τοὺς γελοῦσε κι' ἤθελε νὰ τοὺς ρίξη σὲ ταραχὴ. Καὶ ὁ Καλαμογδάρτης μὴν ξαίροντας τί μαγερευότανε στὸ σκοιάδι, προσπαθοῦσε νὰ τοὺς καταφέρει σώνει καὶ καλά νὰ πᾶνε στὴ Τρίπολι. Ὁ Γερμανὸς ὅμως καὶ ἄλλοι μείνανε στὰ ἀποφασισμένα. Δὲ μπορούμε νὰ πάμε — τοῦ λέγανε — στὴν ψυχὴν μας ἔχει μπῆ ὁ φόβος..... Μὰ πρὶν χωριστοῦνε τοὺς προσκάλεσε στὸ ἐκκλησιακὸν τοῦ μοναστηριοῦ, ποῦ θὰ λειτουργοῦσε καὶ θὰ ἔκανε δέηση στὸν Παντοδύναμο νὰ φέρῃ τὰ πράματα δεξιὰ καὶ γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τὸ ἔθνος, λειτουργία κατανουχτικὴ, ποῦ οἱ προεστοὶ τῆς Ἀχαΐας παρακολουθήσανε σιωπηλοὶ καὶ δακρυσμένοι — ἡ μόνη λειτουργία πούκαμε ὁ Γερμανὸς στὴν Ἀγία Λαύρα. "Ἄν δὲν εὐλόγησε κεῖ πέρα τὴ σημαία τοῦ μεγάλου ἀγῶνα, ὅπως ἡ λαϊκὴ παράδοσι θέλει, εὐχήθηκεν ἀπὸ τὰ βᾶθη τῆς ψυχῆς του τὴν εὐτυχία του καὶ ἔχαιρέτησε νοερά τὰ λάβαρα του....» (*)

Καὶ ὁ τελευταῖος γράφας τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐπαναστάσεως κ. Διονύσιος Κόκκινος, ἀφοῦ ἐξιστορεῖ τὰ τῆς πλαστῆς ἐπιστολῆς γράφει:

«Εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἀγίας Λαύρας προσῆλθον εἰδοποιηθέντες καὶ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς προκρίτους τῆς Ἀχαΐας. Τὴν 10ην Μαρτίου ἦσαν ἐκεῖ ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερ-

(*) Ματωμένα Ράσα, Σπ. Μελά σελ. 367.

μανός, ὁ Ἄσημάκης Ζαΐμης, ὁ Ἄσημάκης Φωτήλας, ὁ Σωτήριος Θεοχαρόπουλος, ὁ Σωτήριος Χαραλάμπης, ὁ Παναγιώτης Φωτήλας, ὁ Ἄνδρέας Ζαΐμης, ὁ Ἄνδρέας Λόντος καὶ ὁ ἐπίσκοπος Κερνίκης. Συνκεντρώθησαν καὶ συνεσκέφθησαν διὰ νὰ λάβουν τὴν τελευταίαν ἀπόφασιν. Ἄφου ἤρνοῦντο νὰ μεταβοῦν εἰς Τριπολιτοᾶν, κατόπιν τῶσων δισταγμῶν, ἔπρεπε νὰ περιμένουν τὴν καταδίωξιν.

Καὶ πλὴν τοῦ προσωπικοῦ κινδύνου, ἂν συλεαμβάνοντο οἱ ἀρχηγοί, θὰ ἔματαιοῦτο ὀριστικῶς ὁ ἀγών. Δὲν ἔμενε παρὰ ἡ ἐπανάστασις. Ἄντηλλάγησαν γνώμαι. Ὁ Γερμανός καὶ ὁ Ἄσημάκης Ζαΐμης, οἱ γεροντότεροι, πρὸ τῆς εὐθύνης τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀποφάσεως, εἶχαν ἀκόμα δισταγμούς. Ὁ Ἄσημάκης Φωτήλας τότε ὠμίλησε διὰ τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιταχυνθῇ τὸ κίνημα. Δὲν ὑπῆρχε πλέον καιρός. Ἡ ἐπανάστασις ἔπρεπε νὰ ἀποφασισθῇ ἀμέσως. Συνεφώνησε μαζύ του καὶ ὁ Σωτήρης Χαραλάμπης, καὶ μετ' ὀλίγον ὄλοι ἦσαν σύμφωνοι.... Ἄπὸ ἐκεῖ ἀνεχώρησαν καὶ ἐπῆγαν ὁ Γερμανός, ὁ Προκόπιος καὶ ὁ Ἄνδρέας Ζαΐμης εἰς τὰ Νεζερά, ὁ Ἄσημάκης Ζαΐμης καὶ ὁ Φωτήλας εἰς τὴν Κερπινήν, ὁ Σωτήρης Χαραλάμπης καὶ ὁ Σωτήρης Θεοχαρόπουλος εἰς τὴν Ζαρούχλαν, ὁ Παναγιώτης Φωτήλας εἰς τὸ Λειβάρτζι καὶ ὁ Ἄνδρέας Λόντος εἰς τὸ Διακοφτό».*

Ὁ κ. Κόκκινος διαφωνεῖ πρὸς τοὺς προγενεστέρους κατὰ τὴν ἡμερομηνίαν, ὅπερ οὐδόλως μεταβάλλει τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος. Οἱ πρῶτοι λέγουσιν ὅτι οἱ πρόκριτοι τῆς Ἀχαΐας συνῆλθον τὴν 5ην Μαρτίου, οὗτος δὲ τὴν 10ην Μαρτίου. Οὐδεὶς ὅμως τούτων ἀναφέρει ὅτι ἡ σημαία ὑψώθη εἰς Ἀγίαν Λαύραν. Τὰς δὲ μαρτυρίας ταύτας ἀρῶνται ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ ἀειμνήστου Γερμάνου, ὅστις εἶναι ἡ μόνη ἀκραιφνῆς πηγὴ καὶ ἀθόλωτος, περὶ τῆς ὁποίας οὐδεμίαν ἀντίρρησην καὶ ἀμφιβολίαν ὑπάρχει.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λοιπῶν εἰρημένων καὶ ἐκ τῆς φυσικῆς πορείας τῶν πραγμάτων ἀγόμεθα εἰς τὸ ἀσφαλές συμπέρασμα ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ὑψώσεως ἐπαναστα-

(*) τ. α'. σελ. 255.

τικῆς σημαίας, ἀλλὰ περὶ ἐπαναστατικῆς ἀποφάσεως ληφθείσης ἐν τῇ Μονῇ Ἁγίας Λαύρας, μεταξύ τῶν προκρίτων τῆς Ἀχαΐας, παρόντων τοῦ τε Π. Πατρῶν Γερμανοῦ καὶ τοῦ Κερνίκης Προκοπίου. Ἐκ τε τῶν ἐνεργειῶν τῆς φιλικῆς Ἑταιρίας καὶ ἐξ ἄλλων κινήσεων ἢ καὶ ἐκ διαδόσεων ἀκόμη οἱ Τοῦρκοι εἶχον λάβει ὑπονοίας ὅτι ἐτεκταίνετό τι ἐκ μέρους τῶν ραγιαδῶν κατ' αὐτῶν διὸ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ καλέσωσι παρ' αὐτοῖς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ προκρίτους τῆς Πελοποννήσου εἰς Τρίπολιν ὅπου ὡς γνωστὸν εἶχον φυλακὰς καὶ σχοινιά καὶ Πλάτανον πρὸς ἐξόντωσιν των. Ἀλλὰ καὶ ἀθῶαι ἂν ἦσαν καὶ ψευδεῖς αἱ διαδόσεις, δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ στενοχωρηθῶσιν οἱ Τοῦρκοι, ἢ νὰ φοβηθῶσιν ὅτι θὰ ἐστραγγαλίζετο ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀλήθεια. Αὐτοὶ ἤθελον νὰ ἔχωσιν ἀσφαλῆ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἡσυχίαν των, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὰ θύματα. Δὲν εἶχον ἄλλωστε νὰ δώσουν λογαριασμὸν ἐὰν ἐφόνευον μερικοὺς ἐξ αὐτῶν ἢ καὶ ὅλους. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Ἀρχιερεῖς καὶ πρόκριτοι, εἴτε διότι ἐπίστευον ὅτι θὰ κατῶρθουν νὰ παραπληθῶσιν τοὺς Τούρκους καὶ θὰ ἀπελύοντο, εἴτε διότι ἐγνώριζον τὸ ἀναμένον αὐτοῦς φρικτὸν τέλος, ἀλλὰ προσεφέροντο ἐκουσίως ἐξιλαστήρια θύματα εἰς τὸν ἱερὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος, ἀπεφάσισαν καὶ ἦλθον εἰς Τρίπολιν νὰ ἐγκλεισθῶσιν εἰς τὸν κλωβὸν τῶν λεόντων. Ἀλλὰ ὁ Π. Πατρῶν Γερμανός, δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι εὐκόλως ἔπιπτον εἰς τὴν παγίδα. Γέννημα καὶ θρέμμα τῆς Δημητσάνης, «Δημητσανίτης» ἐν πάσῃ κυριολεξίᾳ, ὅστις δύναται τοὺς πάντας νὰ ἀπατήσῃ χωρὶς αὐτὸς οὐδέποτε νὰ ἐξαπατηθῇ πεπαιδευμένος καὶ πολυμήχανος ἀπεφάσισε νὰ μὴ προσέλθῃ εἰς Τρίπολιν καλούμενος ὑπὸ τῆς ἐκεῖ διοικήσεως, ἀλλὰ διὰ διαφόρων μέσων νὰ μείνῃ ἐλεύθερος νὰ κανονίζῃ αὐτὸς ὡς δύναται, τὰ πράγματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

ΠΡΟΣΠΟΙΗΤΗ ΑΣΘΕΝΕΙΑ ΤΟΥ Π. ΠΑΤΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ.
ΠΛΑΣΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΝ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ.

Ἡ ὑπεκφυγή αὕτη ἀπέβη ἐπωφελῆς καὶ σωτηρία διὰ τὴν ἐπανάστασιν, διότι ἐὰν προσήρχετο εἰς Τρίπολιν καὶ ἐφυλακίζετο θὰ ἔλειπεν αὕτη ἡ ψυχὴ τοῦ ἀγῶνος. Σὺν τῷ Γερμανῷ ἔμειναν ἐλεύθεροι καὶ οἱ πρόκριτοι Ἀχαΐας, οἵτινες μετὰ ταῦτα διηύθυναν τὸν ἀγῶνα. Ἐνεκα τούτου λαβὼν τὴν ἐκ Τριπόλεως πρόσκλησιν τῶν ἀγάδων, ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν νὰ ἀρχίσῃ μὲν ἡ ἐτοιμασία, ἀλλὰ νὰ μὴ λαμβάνῃ ποτὲ τέλος, ὅπως ὁ ἰστός τῆς Πηνελόπης. Ἀφοῦ τοιοῦτοτρόπως ἐπὶ μακρὸν ἐχρονοτρίβησεν εἰς Πάτρας, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν μετὰ τῆς πολυαρίθμου ἀκολουθίας του καὶ μετ' ὀλίγον ἔφθασεν εἰς τὸ χάνι τῆς Γουρζουμίσης. Ἐκεῖ προσεποιήθη ὅτι προσεβλήθη ἀπὸ ρευματισμοῦς βαρείας μορφῆς καὶ πρὸς βεβαιώσιν τοῦ πράγματος ἀπέκοψε τὸ ὑπόδημα εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἔνθα ἔλεγεν ὅτι ὑπῆρχεν ὁ πόνος.

Διὰ τοῦ τεχνάσματος τούτου ὁ Π. Πατρῶν Γερμανὸς διέμεινεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας εἰς Γουρζουμίσαν κερδίζων πολὺτιμον χρόνον καὶ σκεπτόμενος τὰ μέλλοντα. Ἐκεῖθεν δὲ πάντοτε χωλαίνων ἐκ τῶν ἀνυπάρκτων ρευματισμῶν ἀνεχώρησε διὰ τὰ Καλάβρυτα, ὅπου ἐπεδεινώθησαν οἱ ρευματισμοὶ καὶ οἱ πόνοι ἐγένιναν δξύτεροι, ὅπου κατ' ἀνάγκην ἔμεινεν ἀρκετὰς ἡμέρας πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ, πρὸς κατάπαυσιν καὶ καταστολὴν τῶν πόνων τῆς κατὰ φαντασίαν ποδάγρας.

Μετὰ τὴν σχετικὴν χαλάρωσιν τῶν πόνων ἐξεκίνησαν ἐκεῖθεν διὰ τὴν Τρίπολιν, παρὰ τὰς προτροπὰς πολλῶν καὶ αὐτῶν τῶν τούρκων ἀκόμη, καὶ φθάσαντες εἰς τὴν τοποθεσίαν Καστάναις ἀπήντησαν τὸν δῆθεν ἐκ Τριπόλεως ἐρχόμενον καὶ κομίζοντα τὴν πλαστὴν ἐπιστολὴν ἢ ὁποῖα εἶχε οὕτω: «Μερικοὶ τῶν προκρίτων ἀγάδων Πελοποννήσου, ἔχοντες πάθη πολιτικά, ἔκαμον λαβὴν τοὺς λόγους, ὅπου διεσπάρησαν περὶ ἐπαναστάσεως καὶ ἔπεισαν τὴν

διοίκησιν νά θανατώσῃ παραλόγως τοὺς ἐπισημοτέρους τῆς Πελοποννήσου Ἑλληνας. Ὅθεν ὡς φίλος καὶ θεοφοβούμενος, τοὺς δίδει νά παραχωρήσουν, διότι ἀφεύκτως θανατώνονται, ἐάν ἔμβωσιν εἰς τὴν Τριπολιτσαῖν».(*)

Τὸ στρατήγημα ἐπέτυχεν ἄριστα καὶ κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον κατὰ τὸν Σπηλιάδην: «Τοῦρκοι τῆς κατωτέρας τάξεως εἴτε αὐθόρμητοι, εἴτε ὑποκινούμενοι ἀπέφασιν τὴν Κυριακὴν τῆς ἀποκρέω μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν νά ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ νά τοὺς σφάξωσιν. Τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν ἀλλὰ προελήφθη».(**)

Μετὰ τὴν λῆψιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης προσπονηθέντες ἔκπληξιν ἐπέστρεψαν καὶ τὴν ἐπομένην ἀφίκοντο εἰς τὴν Ἁγίαν Λαύραν, ἔνθα ἤρξατο ἡ σύσκεψις περὶ τοῦ πρακτέου. Ἡ ἀπάτη δὲ αὕτη δέν ἦτο δυνατόν νά παραμείνῃ ἐπὶ μακρὸν ἄγνωστος. Ἐπρεπε λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης νά ληφθῇ μία οἰαδήποτε ἀπόφασις ὀριστικὴ πλέον. Τὰ πράγματα εἰς ὃ σημεῖον ἔφθασαν δέν ἐπεδέχοντο ἀναβολὴν. Δύο λύσεις ὑπῆρχον, ἀφοῦ δέν προσῆλθον εἰς Τρίπολιν. Ἡ ἔπρεπε νά ἐγκαταλείψωσι τὸ πάτριον ἔδαφος καὶ νά ζήσωσι πλάνητα βίον ἔξω τῶν ὀρίων τῆς Ἑλλάδος, ἐάν ἤθελον νά εὐρίσκονται εἰς τὴν ζωὴν ἢ νά ρίψωσι τὸν κύβον καὶ νά ἀρχίσωσι τὸν ὑπὲρ ὅλον ἀγῶνα.

Ἡ συζήτησις περιστράφη πρὸς τὴν δευτέραν λύσιν, τὴν κήρυξιν δηλ. τοῦ πολέμου. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο ἦτο ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου καὶ ζήτημα οὐχὶ ἑνὸς ἢ ὀλίγων ἀτόμων, ἀλλὰ λαοῦ ὀλοκλήρου. Ἐπρεπε ὡς τοιοῦτον νά μελετηθῇ μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν, ἵνα μὴ φέρωσιν ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην τῆς ἀποτυχίας καὶ τῆς σφαγῆς τοῦ ἔθνους. Ἀνθρωποὶ νουνεχεῖς καὶ φρόνιμοι, οἷος ὁ Γερμανὸς καὶ ὁ Ζαΐμης ἐδίσταζον ν' ἀποδυσθῶσιν εἰς ἓνα ἄνισον ἀγῶνα, διότι ἀρχηγὸν ἀντάξιον τοιοῦτου ἐγχειρήματος οὐδένα εἶχον, ἔξω-

(*) Ἴδε ἀπομνημονεύματα Γερμανοῦ σελ. 13.

(**) Ἴδε ἀπομνημονεύματα ὑπὸ Σπηλιάδου τ. α'. σελ. 24. Α. Γούδα τ. α'. σελ. 117.

τερικὴν βοήθειαν οὐδεμίαν ἐβλεπον ἐρχομένην ἐπίκουρον εἰμὴ μόνον τὰς διαδόσεις περὶ ἐλευθερίας τοῦ Δικαίου Παπαφλέσσα. Στρατὸν συντεταγμένον καὶ πειθαρχικὸν οὐδὲ κατὰ φαντασίαν. Μήπως τοῦλάχιστον εἶχον ὄπλα καὶ πολεμοφόδια νὰ ἐξοπλίσωσιν ἔστω καὶ τὰ ἄτακτα στίφη ἢ μήπως εἶχον ἐπιμελητείαν νὰ φροντίζη διὰ τροφὰς καὶ ἐνδύματα; Μήπως εἶχον τὰ κεφάλαια νὰ διαθέτωσιν διὰ τὰς ἀπαραιτήτους ἀνάγκας τοῦ ἀγῶνος; Ἐνῶ αὐτοὶ ἔσπερουντο τῶν πάντων, οἱ ἀντίπαλοι αὐτῶν ἦσαν ἐφωδιασμένοι διὰ πάντων ἀφθόνως. Εἶχον ἀπέναντι αὐτῶν μίαν αὐτοκρατορίαν καλῶς συντεταγμένην καὶ διαθέτουσαν ἄφθονα τὰ πολεμικὰ μέσα καὶ δυναμένην νὰ προκαλέσῃ τὸν τρόπον, οὐχὶ εἰς λαοὺς ἀόπλους καὶ ἀγυμνάστους, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, ὧν τινες καὶ φιλικῶς διακείμεναι πρὸς αὐτὴν ὑπεστήριζον ταύτην.

Πλὴν τούτων οἱ ἄνδρες οὗτοι εἶχον ὑπ' ὄψιν παλαιότερα παραδείγματα, ἀλλὰ καὶ λίαν πρόσφατα, καθ' ἃ ἐγένοντο ἐξεγέρσεις αἵτινες ὄχι μόνον παντελῶς ἀπέτυχον ἀλλὰ καὶ φρικτὰ ἀποτελέσματα εἶχον διὰ τοὺς ἐξεγερθέντας, καθόσον ἀπέληξαν εἰς σφαγὰς καὶ λεηλασίας. Ταῦτα πάντα ἀναμιμνησκόμενοι καὶ ἀναμετροῦντες τὰς δυνάμεις τῶν ἤτο φυσικὸν νὰ διστάσουν πρὸ τοῦ μεγάλου ἐγχειρήματος. Εἶχον ἐνδοιασμοὺς ἐάν ἔπρεπε νὰ ἀναλάβωσι ἔνοπλον ἀγῶνα κατὰ τοῦ τυράννου. Εἰς τοὺς ἐνδοιασμοὺς τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀντέταξε τὴν ἀδήριτον ἀνάγκην, ὃ Ἀσημάκης Φωτῆλας, εἰπὼν ὅτι εἰς ὃ σημεῖον ἔφθασαν τὰ πράγματα δὲν ἐπιδέχονται ἀναβολήν, καθόσον ἐπικρέμαται ἐπ' αὐτῶν ὃ ἄμεσος κίνδυνος τῆς σφαγῆς αὐτῶν καὶ τοῦ λαοῦ. Κατ' ἀναπόδραστον ἀνάγκην ἔπρεπε νὰ ληφθῇ μία ἀπόφασις, καὶ ἡ ἀπόφασις αὕτη ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ἕναρξις τῆς ἐπαναστάσεως.

Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Ἀσημάκη Φωτῆλα συνεφώνησε καὶ ὁ Σωτήριος Χαραλάμπης. Εἰς τὴν ἀνάγκην, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ οἱ Θεοὶ πείθονται ὑπέκυψαν καὶ οἱ λοιποὶ καὶ οὕτως ἐλήφθη ἡ τελικὴ ἐπαναστατικὴ ἀπόφασις. Ἡ ἀπόφασις αὕτη κατὰ τὴν ἱστορίαν ἐλήφθη τὴν 5ην

Μαρτίου ἢ κατ' ἄλλους τὴν 10ην Μαρτίου, καὶ εἶτα ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν ἕκαστος δι' ὃ μέρος εἶχεν ὀρισθῆ ἕκ τῶν προτέρων, τῆς τε σημαίας ὑψωθείσης κατὰ τὴν 25ην Μαρτίου κατὰ τὴν παράδοσιν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Λαύρᾳ ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ, ἐνῶ κατὰ τὴν ἱστορίαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ὁ Γερμανὸς εὕρισκετο εἰς τὰς Πάτρας καὶ ὑψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Πῶς συμβιβάζονται αὐτά; Πῶς εὐρέθῃ συγχρόνως ὁ Ἱεράρχης οὗτος καὶ εἰς τὰς Πάτρας καὶ εἰς τὴν Μονὴν τῆς Ἁγίας Λαύρας ἀπέχουσαν 15 καὶ πλέον ὥρας τῶν Πατρῶν; Μήπως ὑπῆρχον εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αὐτοκίνητα, σιδηρόδρομοι ἢ ἀεροπλάνα, ὥστε νὰ ἦτο δυνατὴ ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους εἰς τὸ ἄλλο αὐθημερόν, ὅπως εἶναι σήμερον;

Ἐν τῇ Ἁγίᾳ Λαύρᾳ εἶχον μεταβῆ οἱ πρόκριτοι μετὰ τοῦ Ἱεράρχου ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν τοὺς ἀκολούθους των, μεθ' ὧν μετέβαινον εἰς Τρίπολιν καὶ οἱ μοναχοὶ τῆς Μονῆς. Πρὸς ποίους ὑψωσαν τὴν σημαίαν καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν, ποίων τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα ἐπεζήτουν νὰ διεγείρῳσιν; Ἐὰν δὲ ὑψοῦν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπισημῶς ἐν Ἁγίᾳ Λαύρᾳ, κατ' ἀνάγκην θὰ ἐκήρυττον ἐπισημῶς τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἄλλὰ κήρυξις πολέμου προϋποθέτει στρατὸν ἕτοιμον καὶ τοιοῦτος δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν Ἁγίαν Λαύραν, οὔτε καὶ ἦτο εὐκόλον νὰ συγκεντρωθῇ τοιοῦτος εἰς τόσον βραχὺ χρονικὸν διάστημα. Ἐξ Ἁγίας Λαύρας ἀναχωροῦντες, ἔπρεπεν ἕκαστος νὰ συνοδεύηται ὑπὸ ἰσχυρῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἵνα μὴ συλληφθῇ καὶ κατακρεουργηθῇ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Περὶ σσότερον παντὸς ἄλλου ὁ Γερμανός, ὁ Προκόπιος καὶ ὁ Ἀνδρέας Ζαῦμης, οἵτινες ἔμελλον νὰ διασχίσωσι τόσα χωρία, Λαπατοχώρια, Μάνεσι, Νεζερά, Βλασίας ἄνω καὶ κάτω, Χαλανδρίτσαν κ. ἄ. Ἀφοῦ ὁ Π. Πατρῶν ἀνεχώρησεν ἐξ Ἁγίας Λαύρας, κατὰ τοὺς πλείστους τῶν ἱστορικῶν καὶ τὸν Ἀναστ. Γούδαν, ἤλθον εἰς Νεζερά· κατὰ τὸν Στέφανον Θωμόπουλον εἰς τὴν μονὴν Χρυσοποδαριτίσσης ὅπερ καὶ ἦτο φυσικώτερον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Ο Π. ΠΑΤΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΕΚ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΛΛΥΡΑΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΟΝΗΝ ΧΡΥΣΟΠΟΔΑΡΙΤΙΣΣΗΣ ΚΑΙ ΟΜΠΛΟΥ.

Ὁ Σπ. Μελάς εἰς τὸν βίον τοῦ Γερμανοῦ, τὸν περιλαμβανόμενον εἰς τὰ «Ματωμένα Ράσα», γράφει ὅτι: «Τὴν ὥρα ποῦ ὁ Γερμανός, ὁ Κερνίκης Προκόπιος καὶ ὁ Ἄνδρέας Ζαΐμης φεύγανε ὡς πεφοβισμένοι» διὰ τὰ Νεζερά· ὁ Ἀσημάκης Ζαΐμης...». Μαρτυρεῖ πρῶτον ὅτι ἀνεχώρουν ἀνευ στρατοῦ, ἄλλως δὲν θὰ ἦσαν «πεφοβισμένοι» δεύτερον παραδέχεται ἐνταῦθα τὴν γενικὴν γνώμην ὅτι ἐξ Ἁγίας Λαύρας ἐβάδισε πρὸς τὰ Νεζερά, ἀνευ προηγουμένου σταθμοῦ. (*)

Ἐν τούτοις οὐδεμία ἀντίφασσις ὑπάρχει. Ἐξ Ἁγίας Λαύρας μέχρι Βλασίας ἡ ἀπόστασις εἶναι 45 ὥρων, ἐπειδὴ δὲ τὰ χωρία, Ἄνω καὶ Κάτω Βλασία εἶναι ἐκ τῶν μεγαλύτερων χωρίων τῆς ἐκεῖ περιφερείας καὶ διὰ μέσου τούτων πρέπει νὰ διέλθῃ ὁ ἐκ Καλαβρύτων ἐρχόμενος καὶ εἰς Νεζερά μεταβαίνων φυσικὸν ἦτο νὰ σταθμεύσῃ ἐκεῖ ἐπὶ μικρὸν πρὸς ἀνάπαυσιν ἐκ τῶν κόπων, νὰ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τῶν κατοίκων, νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφήν μετὰ τῶν προεστώτων τῶν χωρίων καὶ νὰ μυήσῃ αὐτοὺς εἰς τὰς τελευταίας ἐν Ἁγίᾳ Λαύρᾳ ληφθεῖσας ἀποφάσεις, ἵνα εἶναι ἔτοιμοι οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν ὄπλα εἰς πρώτην διαταγήν.

Ἐκ Βλασίας ἀναχωρήσας ἀφίκετο εἰς Νεζερά, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, κατὰ τὴν συνήθειαν τὴν ὁποίαν ἔχουσιν οἱ ἀρχιερεῖς θὰ κατέφυγεν εἰς τὴν Μονὴν τῆς Χρυσοποδαριτίσσης, διότι ἐκεῖ εὕρισκετο εἰς τὸ φυσικὸν αὐτοῦ στοιχεῖον καὶ ἐλευθέρως ἠδύνατο νὰ εὕρῃ τὰς στοιχειώδεις περιποιήσεις καὶ νὰ ἀναπληρώσῃ τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰ κενά, τὰ ὅποια ἐδημιούργησεν ὁ χρόνος τοῦ ταξιδίου του. Πόσον χρόνον διέμεινεν εἰς τὰ Νεζερά, δὲν δυ-

(*) Εἰς τὸν ἀ'. τόμον ὁμως τοῦ «Γέρου τοῦ Μωρηᾶ» ἐν σελ. 254 γράφει: «Ὁ Γερμανός κι' ὁ Ζαΐμης τράβηξαν στὸν Ἁγ-Βλάση».

νάμεθα νά γνωρίζωμεν. Ἀπό τήν Μονήν τῆς Χρυσοποδαριτίσσης φαίνεται ὅτι ἔλαβε κατεύθυνσιν διὰ τήν Μονήν τοῦ Ὁμπλοῦ, εἰς τήν ὁποῖαν ὠδήγει καί ἡ πρὸς τὰς Πάτρας ὁδός, καθόσον ἡ ἀμαξιτὴ ὁδός ἢ διὰ Χαλανδρίτσας φέρουσα σήμερον εἰς τὰς Πάτρας τότε δὲν ἦτο κατεσκευασμένη. Ἡ δημοσία ἐξ ἄλλου ὁδός ἢ συνδέουσα τὰ μέρη ἐκεῖνα τῶν Νεζερῶν καὶ ἐν γένει τὰ μεσόγεια πρὸς τὰ παράλια καὶ ἰδιαιτέρως τήν πόλιν τῶν Πατρῶν, διήρχετο ἀπὸ τὰ Λευκάκια τὰ κείμενα πρὸς μεσημβρίαν τῆς Μονῆς καὶ ἀπέχοντα ἐκεῖνης περὶ τὰ εἴκοσι λεπτά τῆς ὥρας. Ἐκεῖ δὲ ὑπῆρχε πανδοχεῖον τῆς Μονῆς κοινῶς χάνι λεγόμενον, ἐν ἀρίστη καταστάσει διατηρούμενον, καὶ εἰς τὸ ὅποιον κατέλυον καὶ διενυκτέρευον οἱ ἐκεῖθεν διερχόμενοι, εὐρίσκοντες ἄφθονα τὰ μέσα πρὸς βραχεῖαν διαμονὴν καὶ διανυκτέρευσιν. Μετὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ἡλαττώθη ἡ κίνησις καὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔπαυσε τελείως, ὥστε νά μεταβληθῇ εἰς ἐρείπια, τὰ ὁποῖα σώζονται μέχρι σήμερον.

Ἐκεῖ δὲ ἀκριβῶς ὅπου ἔκειτο τὸ πανδοχεῖον διεκλαδοῦτο καὶ εἰσέτι διακλαδοῦται ἡ ὁδός, καὶ ἡ μὲν κυρία ἀρτηρία κατήρχετο, καὶ ἀκόμη κατέρχεται, πρὸς τὸ Βελίζιον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Πάτρας, ἡ δὲ ἑτέρα ἔφερε καὶ φέρει εἰς τὴν Μονήν τοῦ Ὁμπλοῦ. Ὁ Ἱεράρχης Γερμανὸς ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Χρυσοποδαριτίσσης μετὰ τῆς πολυπληθοῦς ἀκολουθίας του καὶ διανύσας πορείαν ἐξ ἕως ἑπτὰ ὥρων, ἔπρεπε νά σταθμεύσῃ εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἵνα ἀναλάβῃ ἐκ τῶν κόπων τῆς πορείας καὶ εἶτα ἐὰν ἐβιάζετο νά συνεχίσῃ τὴν πρὸς τὰς Πάτρας πορείαν του.

Ἄλλ' ἐπιτρέπεται εἰς ἡμᾶς νά ὑποθέσωμεν ὅτι εὐρεθῆς πρὸ τῶν προφυλαίων τῆς Μονῆς Ὁμπλοῦ ἀνηκούσης εἰς αὐτόν, δὲν ἐπροτίμησε τὴν Μονήν τοῦ πανδοχείου; Καθ' ὑποχρέωσιν λοιπὸν ὁ Γερμανὸς θὰ μετέβῃ εἰς τὴν Μονήν Ὁμπλοῦ κατερχόμενος ἐκ Καλαβρύτων μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ ἴσως καὶ τοῦ Προκοπίου καὶ τῶν προκρίτων.

Οὐδόλως δὲ ἀπίθανον νά προσεκάλεσεν ἐκεῖ καὶ ἄλλα

σημαίνοντα πρόσωπα ἐκ Πατρῶν καὶ περιχώρων. ἵνα ἀνακοινώσῃ τὰ καθέκαστα τῆς πολυθρυλῆτου αὐτοῦ ἀπὸ Πατρῶν εἰς Καλάβρυτα πορείας, τῶν κατὰ παραγγελίαν ρευματισμῶν, τῆς πλαστῆς ἐπιστολῆς καὶ νὰ συζητήσωσι τὰ ἐν τῇ ἀγίᾳ Λαύρᾳ ἀποφασισθέντα, τὰ ὁποῖα παρεδέχθησαν πάντες καὶ σύντονος ἤρξατο ἡ ἐνέργεια πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Γερμανὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ πρόκριτοι δὲν ἐχρονοτρίβησαν ἐπὶ μακρὸν ἐν Βλασία καὶ ἐν Νεζεροῖς, εἰμὴ μόνον ὅσον ἐπέβαλλον αὐτοῖς αἱ ἐργασίαι των, καὶ ἐκεῖθεν μετέβησαν λίαν ἐνωρὶς εἰς Ὁμπλόν, τὸν ὁποῖον εὐθὺς μετέβαλον εἰς στρατόπεδον ὅπερ διετέλεσεν ὡς τοιοῦτον καθ' ὅλον τὸν ἑπταετῆ ἱερὸν ἀγῶνα.

Ἐπρεπε δὲ νὰ εὐρίσκωνται πλησίον εἰς τὸ κέντρον, καὶ τοιοῦτον ἀπετέλουν αἱ Πάτριαι, ἵνα ἀγρύπνως παρακολουθῶσι τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ συγχρόνως προπαρασκευάζωνται διὰ τὴν ἐπανάστασιν.

Ταῦτα τεκμαίρονται ἐκ τῶν ὄσων ἀναφέρει ἡ ἱστορία. Ἐν Καλαβρύτοις ἤρξαντο αἱ πρῶται συγκρούσεις ἐνωρὶς, κατὰ τὰς ὁποίας ἐκτυπήθησαν ὁ Λαλιώτης Σειδῆς καὶ ὁ τραπεζίτης Ταμπακόπουλος, ὡς καὶ ὁ Βοεβόδας τῶν Καλαβρύτων.

Ταῦτα γνωσθέντα ἐν Τριπόλει ἐξηρέθισαν τοὺς Τούρκους οἱ ὁποῖοι ἐνέκλεισαν εἰς τὰς φυλακὰς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς προεστοὺς κατόπιν προτροπῆς τῶν ἀρχῶν.

Τὰ κρούσματα ταῦτα εἶχον τὸν ἀντίκτυπὸν των καὶ εἰς τοὺς ἐν Πάτραις Τούρκους, οἵτινες εἰσαγαγόντες τὰς οἰκογενεῖας αὐτῶν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἐπεδόθησαν μετὰ ταῦτα, διασκορπισθέντες ἀνά τὴν πόλιν, εἰς σφαγὰς, ἐμψημοὺς καὶ λεηλασίας.

«Ταῦτα ἰδόντες, γράφει ὁ Γούδας, οἱ ἐν Πάτραις χριστιανοί, ἔγραψαν ἀμέσως πρὸς τὸν ἐν Νεζερᾷ Ἱεράρχην νὰ σπεύσῃ πρὸς βοήθειάν των. Ὁ δὲ ἀθροίσας περὶ τοὺς πεντακοσίους, εἰσήλθε τὴν 22αν Μαρτίου εἰς Π. Πάτρας καὶ ἔκτοτε ἤρξατο ἡ πολιορκία τοῦ φρουρίου τούτου καὶ

ἡ διάδοσις τῆς ἐπαναστάσεως εἰς διάφορα μέρη. (*)

Εἰς τὴν λέξιν Νεζερά καὶ Νεζεριτοχώρια οἱ περίοικοι περιλαμβάνουσι καὶ τὸ Λόπεσι, Χαλανδρίτσα καὶ αὐτὴν τὴν Μέντζενα πολλάκις ἀλλ' εἰς τὰ ὅρια αὐτῶν ἐμπερικλείεται καὶ ὁ Ὀμπλός. Ἀνωτέρω γράφει αὐτὸς οὗτος ὁ Γούδας ὅτι ἡ λεηλασία ὑπὸ τῶν Τούρκων ἤρξατο τὴν 21ην Μαρτίου, καὶ 22αν τοῦ ἰδίου μηνὸς παρέστη ἐκ Νεζερῶν εἰς Πάτρας ὁ Γερμανὸς συνοδευόμενος ὑπὸ πεντακοσίων ἐνόπλων ἀνδρῶν.

Ἡ καταπληκτικὴ αὕτη ταχύτης θὰ ἤρμοζεν εἰς στρατεύματα τακτικὰ εἰς στρατώνας ἐνστρατωνισμένα, τὰ ὁποῖα, δοθείσης τῆς διαταγῆς, θὰ ἀνεχώρουν πάραυτα καὶ διὰ συντόνου πορείας θὰ εὐρίσκοντο εἰς τὸ σημεῖον τῆς δράσεως τὴν ἐπομένην. Ἐνταῦθα ὅμως τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀκατόρθωτον.

Διότι ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι καὶ τὴν 21ην Μαρτίου ἔλαβε τὴν εἶδησιν εἰς τὰ Νεζερά ὁ Γερμανὸς ἐκεῖ διαμένων, τὴν 22αν ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀποστείλῃ ἀνθρώπους εἰς τὰ διάφορα χωρία, νὰ συγκεντρώσῃ πεντακοσίους ἀνδρας καὶ αὐθημερόν νὰ εὐρεθῇ καὶ εἰς τὰς Πάτρας δεδομένου ὅτι τὰ Νεζερά ἀπέχουν ἐκ Πατρῶν ἑπτὰ ὥρας. Τὸ ἀληθές λοιπὸν εἶναι ὅτι ὁ Γερμανὸς μετὰ τῶν προκρίτων εὐρίσκετο πρὸ ἡμερῶν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ὀμπλοῦ καὶ ἐκεῖ, στρατολογήσας ἀνδρας διερχόμενος ἐκ Βλασίας καὶ Νεζερῶν, εἶχε συγκεντρώσει τοὺς πεντακοσίους ἀνδρας ἢ καὶ πλείονας τούτων, μεθ' ὧν μετέβη ἐκ τοῦ Ὀμπλοῦ εἰς Πάτρας, ἢ καὶ μέρος τούτων ἀπέστειλε δι' ἄλλων ἀρχηγῶν εἰς αὐτὰς πρὸς περιστολὴν τῆς λεηλασίας τῆς πόλεως.

Ἡ ἀλήθεια δὲ αὕτη βεβαιοῦται δι' ἐγγράφου ἐξηγμένου ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ Ἀνδρέου Ζαΐμη, τοῦ ὄντος κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας μετὰ τοῦ Π. Πατρῶν Γερμανοῦ ἐν Ὀμπλῷ.

(Ἄ. Γούδα Παράλ. Βιοὶ τ. α'. σελ. 114).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΤΡΑΣ ΚΑΙ ΥΨΩΣΙΣ
ΤΗΣ ΣΗΜΑΙΑΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΙΣ ΑΥΤΑΣ
ΤΗΝ 25ην ΜΑΡΤΙΟΥ.

Διὰ τοῦ ἐγγράφου, ὅπερ θὰ παραθέσωμεν αὐτούσιον κατωτέρω, ἐπιπλήττονται οἱ πατέρες τῆς Ἁγίας Λαύρας ὡς ἀμελήσαντες καὶ μὴ ἀποστείλαντες τὰ ζῶα τῆς Μονῆς νὰ μεταφέρωσιν ἄλευρα εἰς τὰ στρατεύματα τὰ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ὀμπλοῦ ἐστρατωνισμένα, τὰ ὁποῖα ἔνεκα ἐλλείψεως τροφῆς εἶναι ἐπόμενον νὰ διαλυθῶσι πρὸς ἀνυπολόγιστον ζημίαν τοῦ ἀγῶνος. Ἐκ τῶν εἰρημένων μέχρι τοῦδε καὶ ἐξ ἄλλων μαρτυριῶν, τὰς ὁποίας θὰ παραθέσωμεν ἐν τῇ σειρᾷ τῆς πραγματείας ταύτης, ἀποδεικνύεται ὅτι ἐν τῇ Μονῇ τῆς Ἁγίας Λαύρας ἐκυοφορήθη ἡ ἐπαναστατικὴ ἀπόφασις, ἐν δὲ τῇ Μονῇ τοῦ Ὀμπλοῦ ἔλαβε σάρκα καὶ ὄστᾱ καὶ ἐν τῇ ἐν Πάτραις πλατεῖᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐγένετο ἡ ἐπίσημος κήρυξις τοῦ πολέμου, διὰ τῆς ὑψώσεως τῆς ἀπελευθερωτικῆς σημαίας ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ.

Κατὰ τὸν Ἀναστ. Γούδαν ὁ Ἱεράρχης Γερμανὸς εἰσηλθεν εἰς τὰς Πάτρας ἡγούμενος 500 ἐνόπλων ἀνδρῶν τὴν 24αν Μαρτίου. Ὁ δὲ Κόκκινος γράφει: «Τὴν 24ην εἰσηλθεν εἰς τὰς Πάτρας ὁ Βενιζέλος Ρουφὸς μὲ τοὺς ὀπλαρχηγούς Σαγιάν καὶ Νενέκον καὶ ὀλίγον ἀργότερον, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Γερμανὸς καὶ ὁ Ἀσημάκης Ζαΐμης. Ὁ θαρραλέος ἱεράρχης ἔστησε τότε εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὸν Σταυρὸν τοῦ ὄρκου τῆς ἐπαναστάσεως.*) Ὁ δὲ Μελᾶς ἔχων ὑπ' ὄψει τὴν ἱστορίαν «τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων» τοῦ Κούμα γράφει «πῶς ὁ Γερμανὸς ἔφτασε στίς 25 μιὰ ὥρα ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτείαν». Κι' ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ Κρέμος ἀναφέρει, πῶς, αὐτὴ τὴν ἡμέραν ὁ Γερμανὸς εὐλόγησε τὴ σημαία τοῦ ἀγῶνα. Σ' αὐτὴ τὴν ἡμερομηνία μποροῦμε νὰ τοποθετήσουμε τὴν παρουσίαν τοῦ στήν Πάτρα καὶ τὴν ἐπίσημη δοξολογία γιατί ἡ δῆλωση στοὺς ξένους προξένους γίνηκε

(*) Α'. τομ. σελ. 255.

στις εἴκοσι ἕξ· κι' ἂν εἶχανε φτάσει στις εἴκοσι τρεῖς στην Πάτρα—ὅπως ὁ ἴδιος μᾶς δίνει νὰ καταλάβουμε στ' ἀπομνημονεύματά του—δέ θὰ ἀφήνανε, βέβαια, τρεῖς μέρες γιὰ νὰ κάμουνε τὴ δῆλωσή τους. "Ὅπως κι' ἂν εἶναι στην πλατεία τ' Ἀη Γεῶργη στήσανε μὲ πλίνθους τὴν Ἁγία Τράπεζα γιὰ τὴ δοξολογία». (*) Καὶ ὁ Γούδας προσθέτει: «Κατὰ μὲν τὴν γενικῶς παραδεδεγμένην δοξασίαν ἢ ἐπανάστασις ἤρξατο τὴν 25ην Μαρτίου ὅτε ἦτο τῷ ὄντι προωρισμένον ν' ἀρχίσῃ. Ἡμεῖς ὅμως ἀντιγράφομεν ἐνταῦθα σχεδὸν κατὰ λέξιν τὰ περὶ τούτου, ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ ἀειμνήστου Γερμανοῦ, ἅτινά εἰσι τὰ ἀξιόπιστότερα πάντων» (**).

Ἡ ἀλήθεια φαίνεται οἱ εἶναι ἡ ἕξις: Ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι κλείσαντες τὰς οἰκογενεῖας αὐτῶν ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἤρχισαν καίοντες καὶ λεηλατοῦντες τὴν πόλιν, οἱ πρόκριτοι ἠναγκάσθησαν νὰ καλέσωσι μερικὰ ἐκ τῶν ἔξω τῆς πόλεως στρατευμάτων νὰ φρουρήσωσι τὴν πόλιν ἐκ τῆς μανίας τῶν ἀφηνιασάντων Τούρκων, ἕως ὅτου ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς ὑψώσεως τῆς σημαίας, ἣτις ὡς πρᾶξις ἐπίσημος καὶ ἱερὰ ἔπρεπε νὰ τελεσθῇ καὶ ἐν ἡμέρᾳ ἐπίσημῳ καὶ ἱερῷ, οἷα ἦτο ἡ ἀγία ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τὴν ὁποίαν εἶχον ὀρίσει ὡς ἡμέραν τῆς ὑψώσεως τῆς σημαίας. "Ὡστε καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ εὕρισκονται ἐν ἀληθείᾳ. Καὶ στρατεύματα εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν ἔμπρὸς τῆς 25ης Μαρτίου καὶ ἡ σημαία ὑψώθη εἰς τὰς εἴκοσι πέντε Μαρτίου. Ἐν τῇ «Ἀπογευματινῇ» τῶν Πατρῶν τῆς 23ης Αὐγούστου 1937 γράφει εἷς ὑποσημειούμενος «Ἐρανοιστῆς» τὰ ἐπόμενα περὶ τῆς ἐπαναστάσεως.

Μέγα Σπήλαιον—Ἁγία Λαύρα—Ὀμπλός.

Μέσα εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ὑπάρχουν γραμμένα μὲ χρυσᾶ γράμματα τὰ ὀνόματα Μέγα Σπήλαιον—Ἁγία Λαύρα—Ὀμπλός. Τὰ τρία αὐτὰ μωναστήρια τῆς Ἑλλάδος διεδραμάτισαν κατὰ τὴν Ἑλληνι-

(*) Ματωμένα Ράσα 369.

(**) Τ. α'. σελ. 119.

κήν Ἐπανάστασιν σπουδαιότατον ρόλον. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὸ Μέγα Σπήλαιον καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ Ἁγία Λαύρα καὶ ὁ Ὅμπλος, ἀπετέλεσαν τὰ ὄχυρά καὶ τὰ ὀρμητήρια τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων. Εἰς τὰ μοναστήρια αὐτὰ διωργανοῦτο στρατός, συνήρχοντο οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ προεστοὶ κατεστρώνοντο πολεμικὰ σχέδια καὶ τέλος κατέφευγον τὰ καταδιωκόμενα γυναικόπαιδα ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ οἱ ἄλλοι πρόσφυγες τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.

Τὸ Μέγα Σπήλαιον πολὺ πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως εἶχε καταστῆ κυριολεκτικῶς σχολὴ κατηχητικῆ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας. Τὸ Μοναστήρι αὐτὸ εἶχεν ἐξαποστείλει εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Ἑλλάδος καλογήρους μεμυημένους εἰς τὰ μυστήρια τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, διὰ νὰ μεταδώσουν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸν ἔρωτα ὑπὲρ τῆςλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν δὲ τὸ 1827 ὁ Ἰμβραῆμ πασᾶς ἤβλησε νὰ κυριεύσῃ τὸ Μοναστήρι, ἔλαβε ἓνα καλὸ μάθημα κατατροπωθεὶς ἀπὸ τοὺς καλογήρους εἰς τὰ γύρω ὑψώματα τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Πρὶν δὲ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἔφοδόν του πρὸς κατάληψιν τοῦ Μοναστηρίου εἶχεν ἀποστείλει τὴν κατωτέρω ἱστορικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἡγούμενον :

•Εὐγενέστατε Ἡγούμενε καὶ ἐπίλοιποι παπάδες καὶ καλόγηροι τοῦ Μ. Σπηλαίου,

Σὰς σημειῶνω ὅτι εἴμεθα φερμένοι μὲ τὸν ὑψηλότατον Ἰμβραῆμ εἰς κάμπον Καλαβρύτων ἐδῶ καὶ τέσσαρες ἡμέρες καὶ ἔχομεν μεγάλαν ὀρδονίαν καὶ ἐτοιμασίαν διὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ μοναστηρίου σας Μεγάλου Σπηλαίου. Καὶ ὡς ταχὺ προσμένομεν νὰ μᾶς ἔλθουν τὰ τόπια καὶ αἱ μπόμπες καὶ τὰ ἄλλα σόνεργα διὰ μῆνες καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ μιᾶς ἢ δυοῦ ἡμέρας θὰ ριζώμεν τὰ ὀρδιά μας περὶ πολιορκίας τοῦ Μοναστηρίου, εἰς αὐτὰ τὰ μέρη διὰ τοῦτο σὰς φανερώνω ὅτι νὰ λυπηθῆτε τὸ Μοναστήρι σας μὴ τύχη καὶ χαλάσει ὅ,τι εἰς τὸν ἄλλον καιρὸν δὲν ἐχάλασε. Καὶ τῶρα μάλιστα οἱ πλέον ἀγνωστοὶ ἀπὸ λόγου σας ἦρθαν καὶ ἐπροσκύνησαν εἰς τὸν ἀφέντη μας καὶ ἐγλύτωσαν τὰ χωριά τους.... παρὰ πάνω δὲν σὰς γράφω θέλει πληροφορηθῆτε καὶ ἀπὸ τὸ γράμμα μου, τοῦ φίλου μου τοῦ Φωτήλα θέλει σὰς συμβουλευεὶ ὁ ἴδιος. Ἡγούμενε θέλεις στο-

χασθῆς ὅτι τὸ κίνημα τοῦτο τῶν Ῥωμαίων δὲν θέλει ἔβγη σὲ κεφάλι, λοιπὸν σὰν φρόνιμος ποῦ εἶσαι στοχάσου βαθεῖα πῶς δὲν εὐρίσκεις καλὸ τέλος καὶ θὰ εἶσαι νικημένος, θέλεις ἤξεύρεις ὅτι αὐτὸ ὅπου σὰς γράφω μετὰ τοῦ ὕψηλοτάτου ἀφέντη μας τὸν ὀρισμὸν.

ΣΕΛΙΜ Ἐφέντης 21 Ἰουνίου 1827

Εἰς τὴν Ἁγίαν Λαύραν τὴν ἄλλην πυριτιδαποθήκην τῆς ἐπαναστάσεως τὴν νύκτα τῆς 14ης πρὸς τὴν 15ην Αὐγούστου (ἴσως Μαρτίου) συνεκροτήθη τὸ τελευταῖον συμβούλιον εἰς τὸ ὁποῖον ἔλαβον μέρος ὁ Π. Πατρῶν Γερμανός, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κερκίνης. Προκόπιος, ὁ Ζαΐμης, ὁ Φωτήλας, ὁ Λόντος καὶ ἄλλοι προεστοί, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀπεφασίσθη ἡ ἔναρξις τῆς ἐπαναστάσεως.

Μετὰ δὲ τὸν ὄρκον καὶ ὄχι τὴν ὕψωσιν τῆς σημαίας, διότι αὕτη ἐγένετο τὴν 23ην Μαρτίου ἐν Πάτρας εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ ἀγίου Γεωργίου—μετέβησαν εἰς τὸ ἄλλο Μοναστήρι, εἰς τὸν Ὀμπλὸν ὅπου καὶ εὔρον συγκεντρωμένους τοὺς προεστοὺς τῶν Πατρῶν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ὅλοι μαζὺ κατῆλθον εἰς τὰς Πάτρας καὶ ἤρχισαν τὸν ἀγῶνα.

Ὁ Ὀμπλὸς ἔκτοτε ἀπετέλεσε τὸ κέντρον τῶν συνεδριάσεων τῶν προεστῶν τῆς ἐπαρχίας τῶν Πατρῶν.

Ἐπάνω εἰς τὸ Μοναστήρι αὐτὸ κατεστρώνοντο τὰ σχέδια τοῦ πολέμου καὶ κάτω εἰς τὰς Πάτρας ἐφηρμόζοντο αὐτὰ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Εἰς τὸ προαύλιον τοῦ Ὀμπλοῦ εὐρίσκετο ἕνας πελώριος πλάτανος, κάτωθι τοῦ ὁποίου κατὰ τὰς θερινὰς ἡμέρας ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους, ἐκάθητο ὁ Γερμανός καὶ συνεσκέπτετο μετὰ τοῦ Λόντου, Ζαΐμη, Παπαδιαμαντοπούλου κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'.

ΜΕΤΑΞΥ ΑΓΙΑΣ ΛΑΥΡΑΣ ΤΩΝ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΟΜΠΛΟΥ ΤΩΝ ΠΑΤΡΩΝ.

Τὰ τρία μοναστήρια αὐτὰ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν προσέφερον τὰς μεγαλυτέρας ἴσως ὕπηρεσίας,

τά δε ὀνόματά των ἔχουν συνδεθῆ ἀρρήκτως μέ τὰς ἡρωϊκάς σελίδας τῆς ἱστορίας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Κάποιος Εὐρωπαῖος ἱστορικός, ὅστις παρηκολούθησε ἐκ τοῦ πλησίον τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, τὰ τρία ἱερά Μοναστή-τὰ παρομοιάζει μέ τοὺς ἀρχαίους ἱεροὺς τόπους τῆς Ἑλλάδος τῶν Δελφῶν καὶ τῶν ἄλλων Μαντείων ἀπὸ τὰ ὀποῖα ὡς ἄλλη Πυθεῖα, συνεβούλευον τὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως».

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ὑψώσεως σημαίας, ἀλλὰ περὶ ἀμοιβαίας ὑποσχέσεως, ἧς ἀπόρροια ὑπῆρξεν ἡ ἀπόφασις τῆς ἐνόπλου ἐξεγέρσεως κατὰ τοῦ προαιωνίου ἐχθροῦ τοῦ γένους, ἔρχεται νὰ βεβαιώσῃ καὶ ὁ «Ἐρανιστῆς» λέγων: «Μετὰ δὲ τὸν ὄρκον καὶ ὄχι τὴν ὑψωσιν τῆς σημαίας.....» Πλὴν ὅμως τῆς ἀνωνόμου ταύτης διατριβῆς καὶ ἄλλην βεβαιωτέραν ἔχομεν, τὴν τοῦ κ. Δ. Γατοπούλου τὴν ὁποῖαν παραλαμβάνει ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ ἀειμνήστου Ἀνδρέου Ζαΐμη, ὅστις ὡς εἶδομεν ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀγίας Λαύρας ἡμοῦ μετὰ τοῦ Γερμανοῦ καὶ συνεπῶς οὐδεμίαν ἐπίδεχεται ἀμφιβολίαν ταύτην μεταφέροντες ὡς ἔχει ἐνταῦθα.

Μεταξὺ Λαύρας καὶ Ὁμπλοῦ.

Εἰς τὰς παραδόσεις τῆς Λαύρας τῶν Καλαβρῦτων καὶ τοῦ Ὁμπλοῦ τῶν Πατρῶν, διαγράφεται ἡ ἐγκυροτέρα ἐξι-στόρησις τοῦ κηρύγματος τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος. Ἀπὸ ἓνα μοναστήρι ἐξεκίνησεν ἡ ἐπαναστατικὴ σημαία καὶ κατέληξεν εἰς τὸ ἄλλο. Καὶ ἔφθασεν ἔπειτα εἰς τὴν πόλιν τῶν Πατρῶν, ὅπου καὶ ἐξεδόθη τὸ ἐπισημότερον τῆς ἐπαναστάσεως, τὸ ἱστορικὸν ἔγγραφο πρὸς τὰς Δυνάμεις ποὺ ὑπέγραψαν οἱ πρωταγωνισταὶ Π. Πατρῶν Γερμανός, Ἀνδρέας Λόντος καὶ Ἰωάννης Παπαδιαμαντόπουλος. Δὲν χωροῦν ἐπομένως ἀμφιβολίαι περὶ τοῦ τόπου, τοῦ χρόνου, καὶ τῆς πορείας τοῦ κινήματος. Εἰς τὸν κώδικα τῆς Μονῆς τοῦ Ὁμπλοῦ ρητῶς ἀναφέρεται ὅτι εἰς τὰς 23 Μαρτίου ἔφθασεν ἐκεῖ, ἐπάνω, ἡ «Ἐπανάστασις τοῦ Μορέως».

Ἐντικειμενικός σκοπὸς τῆς συγκεντρώσεως τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοπέδου, εἰς τὸ πανάρχαιον μοναστήρι, κάτω ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐξαπλοῦται ἡ ὠραία μεσημβρινὴ καὶ ἀμπελοσκέπαστη Παιραϊκὴ πεδιάς, ὑπῆρξεν ἡ ἐκκαθάρισις καὶ κατὰκτησις τῆς Πρωτευούσης τοῦ Μορέως, τοῦ κέντρου δηλαδὴ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ καὶ τῆς ἐνισχύσεως τῶν Σουλτανικῶν στρατευμάτων. Ἐπὶ δύο λοιπὸν ἡμέρας περίπου μεταξὺ τῆς 21ης καὶ τῆς 23ης ἡ ἐπανάστασις ἐσταμάτησε διὰ νὰ συνταχθῇ καὶ ἐνισχυθῇ εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Ὀμπλοῦ. Ἐκεῖ δὲ συνεκεντρώθησαν οἱ κυριώτεροι ἀρχηγοὶ τῆς Ἀχαΐας, πού τὴν κατηύθυναν πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς, καὶ συνέταξαν τὰ ἱστορικώτερα ἔγγραφα τῆς. Ἀπὸ τὰ μεγαλείτερα προβλήματα πού ἀντιμετώπισαν, τότε, οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ κατεσπευσμένου κινήματος ὑπῆρξε καὶ τὸ ζήτημα τῆς τροφοδοσίας τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐπαναστατικῶν σωμάτων. Τὸ ζήτημα δὲ αὐτό, ὅπως ἐκ τῶν ἐγγράφων ἀποδεικνύεται, ἀπασχόλησε ζωηρῶς τοὺς Καλαβρυτινοὺς ἄρχοντας πού ἔμειναν εἰς τὰ Καλάβρυτα, ἐπιμελεῖται τῶν προμάχων τῆς ἐλευθερίας.

Ἄρκετὰ διαφωτιστικὸν ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀνωτέρω εἶναι τὸ κάτωθι ἀνέκδοτον ἔγγραφο πού περιεσώθη εἰς τὸ ἀρχεῖον Ἀνδρέα Ζαΐμη καὶ ἀναφέρεται εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ζωηρότερον ἀγωνιώδεις προσπάθειας τῶν Καλαβρυτινῶν προκρίτων, πού ἐφρόντιζον διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν ἀπαραιτήτων τροφίμων, πρὸς συγκράτησιν τῶν ἐπαναστατικῶν σωμάτων.

Ἰδιαιτέρα προσοχὴ πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὴν ἡμερομηνίαν του τῆς 23 Μαρτίου 1821.

Πανοσιώτατε καθηγούμενε καὶ λοιποὶ Πατέρες τῆς Ἁγίας Λαύρας, Παρ' ἐλπίδα καὶ μὲ μεγάλην μας ἀπορίαν ἐμάθαμεν ὅτι τὰ διορισθέντα ζῶα τοῦ Μοναστηριοῦ σας διὰ νὰ μεταφέρουν ὀλίγας ἡμέρας ἀλευρί, ἐπέστρεψαν ὀπίσω χωρὶς νὰ σταθῶσι μῆτε μίαν ἡμέραν ὅθεν τί νὰ σὰς γράψωμεν δὲν ἠξεύρομεν. Σὰς στέλνομε λοιπὸν, ἐπιτηδῆς τὸν παρόντα καὶ τὴν ἰδίαν στιγμὴν νὰ ξεκινήσετε τὰ ζῶα μὲ τὰ σακκιά καὶ κοπέλια νὰ προφθάσωσιν αὐριοὺς τὸ γεῦμα εἰς Νεζερά διὰ νὰ ὑπάγουν ἀλευρί εἰς Ὀμπλόν,

νά μὴ σκορπισθῶσιν οἱ στρατιῶται ἐπειδὴ ταύτην τὴν ὥραν ἐλάβομεν γράμμα μὲ πεζὸν καὶ μᾶς βεβαιούσιν ὅτι ἂν αὐριοῦν δὲν προφθασθῆ τὸ στράτευμα ἀφεύκτως διαλύεται ἐκ τῆς ἐλλείψεως ζωτροφίας, καὶ πλεόν στοχάζεσθε τί θέλει μᾶς ἀκολουθήσει. Ἐξακολουθήσατε λοιπὸν χωρὶς ἀναβολὴν στιγμῆς, ὡς γράφομεν, ὄχι καὶ πάλιν ἀδιαφορίαν εἰς τὴν ἐσχάτην ταύτην ὥραν τοῦ κινδύνου, μόνοι σας νὰ στοχασθῆτε τὰ μετὰ ταῦτα καὶ περιττὸν νὰ πολυλογῶμεν.

Ἐγχαίνετε, τῆ 23ῃ Μαρτίου 1821.

Ἐν Καλαβρύτοις. Οἱ προσφιλεῖς σας

† Ὁ Κερνίκης ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ

Ἀσημάκης Ζαΐμης, Ἰωάννης Παπαδόπουλος,
Δημητράκης Ζαΐμης, Σωτήριος Χυραλίμης.

Ἀποδεικνύεται ἐπομένως καὶ ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἐπισήμου ἐγγράφου ὅτι μετὰ τὴν μυσταγωγίαν ποῦ ἐγίνε ἐξω ἀπὸ τὸ Βυζαντινὸ ἐκκλησάκι τῆς Ἁγίας Λαύρας, τὸ ἐπαναστατικὸν κῶμα εἰς τὴν Ἀχαΐαν ἐξηπλώθη διὰ τῆς Μονῆς Ὁμπλοῦ. Ἐκεῖ ἐπάνω δέ, πρὸ τῆς εἰσβολῆς εἰς τὰς Πάτρας, συγκεντρώθησαν οἱ ἐπαναστᾶται καὶ ἔλαβον τὰς μεγάλας ἀποφάσεις. Κατόπιν δὲ ὅταν ἡ τρομοκρατία ἐπεκράτησεν εἰς τὴν πόλιν τῶν Πατρῶν ἐπραγματοποιήθη ἡ κάθοδος τῶν ἐπαναστατῶν. Καὶ ἐπηκολούθησεν ἡ ὕψωσις τῆς ἱστορικῆς Ἐρυθρᾶς Σημαίας μὲ τὸν σταυρὸν ποῦ κατεσκεύασε προχείρως ὁ Ἀνδρέας Λόντος εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς παλαιᾶς πόλεως τῶν Πατρῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΟΜΠΛΟΥ ΩΣ ΕΔΡΑ ΚΑΙ ΤΟΠΟΣ
ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΡΧΗΓΩΝ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ.

Μετὰ τὴν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Ἁγίας Λαύρας σύσκεψιν καὶ τὴν ἐπαναστατικὴν ἀπόφασιν, ὁ Ἱεράρχης Πατρῶν Γερμανὸς ἀνεχώρησε διὰ Βλασίαν καὶ Νεζερά, ἀκολου-

θούμενος ὑπὸ τοῦ Κερνίκης Προκοπίου καὶ τοῦ Ἀνδρέου Ζαΐμη. Τοῦτο δὲ ἐγένετο κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Μαρτίου. Ἐν δὲ τῷ ἐπισήμῳ τούτῳ ἐγγράφῳ τὸ ὁποῖον ἀπεστάλη ἐκ Καλαβρύτων φέρον ἡμερομηνίαν 23ην Μαρτίου, φέρεται καὶ ἡ ὑπογραφή τοῦ Κερνίκης Προκοπίου, τοῦ ἀναχωρήσαντος μετὰ τοῦ Γερμανοῦ. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι οὗτος εἴτε ἐκ Βλασίας, εἴτε ἐκ Νεζερῶν, εἴτε καὶ ἐκ τῆς Μονῆς Ὁμπλοῦ ἐπέστρεψεν εἰς Καλάβρυτα, κατ' ἐντολὴν βεβαίως τοῦ Γερμανοῦ, ἵνα ἀναλάβῃ μετὰ τῶν ἐναπομεινάντων ἐν Καλαβρύτοις προκρίτων, τὴν φροντίδα τῶν τροφίμων διὰ τὰ ἐπαναστατικά σώματα, τὰ ὁποῖα ἤρχισαν νὰ καλῶσιν οἱ ἐκεῖθεν διερχόμενοι ἀρχηγοί, Γερμανὸς καὶ Ζαΐμη. Ἡ διέλευσις δηλαδὴ τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐκ Βλασίας καὶ Νεζερῶν δὲν ἐγένετο χάριν ἀναψυχῆς ἢ διασκεδάσεως, ἀλλ' ὅπως συγκεντρωθῶσιν ἄνδρες διὰ τὸν μετὰ μικρὸν ἀρξάμενον ἀγῶνα. Πρωτίστως λοιπὸν, ἀπ' ὅλα ἀπητοῦντο τρόφιμα διὰ τοὺς ἄνδρας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπανῆλθεν ὁ Προκόπιος εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ ἀφοῦ ἐκανόνισε ταῦτα ἀναθέσας τὴν ἐπιμελητείαν εἰς ἱκανὰ πρὸς τοῦτο πρόσωπα ἐπανέκαμψεν εἴτε εἰς τὰ Νεζερά εἴτε μᾶλλον εἰς Ὁμπλὸν εἴτε καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Πάτρας, καθόσον βλέπομεν τὴν ὑπογραφήν αὐτοῦ κάτωθι τοῦ πρὸς τοὺς προξένους τῶν Δυνάμεων ἱστορικοῦ ἐγγράφου φέροντος ἡμερομηνίαν 26 Μαρτίου. Τὸ ἐγγραφοῦν ἐκεῖνο φέρει ἡμερομηνίαν 23ην Μαρτίου, δηλαδὴ ἐγγράφῳ δύο ἡμέρας πρὸ τῆς κατὰ παράδοσιν ὑψώσεως τῆς σημαίας. Δὲν φέρει ὅμως τὴν ὑπογραφήν τοῦ Γερμανοῦ, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται, ὅτι ὁ Γερμανὸς δὲν ἦτο εἰς τὰ Καλάβρυτα κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας, καθ' ἃς ἡ παράδοσις θέλει τοῦτον εἰς Ἀγίαν Λαύραν ὑψοῦντα τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ποῦ ἦτο ὁ Γερμανός; καὶ ποῖος Γερμανὸς ἄρα ὑψωσε τὴν σημαίαν εἰς τὴν Ἀγίαν Λαύραν; Ἡ ἐπιστολὴ ἔχει ἡμερομηνίαν 23ης Μαρτίου καὶ διατάσσει τοὺς πατέρας τῆς Ἀγίας Λαύρας νὰ ἀποστείλωσι ζῶα αὐθημερὸν ἕνα προφθάσωσιν αὔριον τὸ γεῦμα εἰς Νεζερά», τούτέστι τὴν μεσημβρίαν τῆς 24ης Μαρτίου νὰ εὐρίσκωνται

εις Νεζερά «νά υπάγουν άλευρι εις Ὅμπλόν». Ἐάν λάβω-
μεν ὡς βάσιν τῶν Νεζερῶν τὸν Κάλανον, τὸ μεγαλύτε-
ρον χωρίον καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον τὸ μεσαῖον, εὐ-
ρισκόμεθα μακρὰν τοῦ Ὅμπλου περὶ τὰς τέσσαρας καὶ
πλέον ὥρας, καὶ εἶναι ζήτημα ἐάν θὰ κατορθώσῃσι τὰ
ζῶα τῆς Ἀγίας Λαύρας νὰ φθάσῃσι τὴν ἑσπέραν τῆς πα-
ραμονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ εις Ὅμπλόν κατάκοπα ἐκ τῆς
ὁδοιπορίας δέκα πέντε ὥρων, ἅς διήνυσαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ,
καὶ νὰ παραδώσῃσι τὰ ἄλευρα εις τοὺς ἐκεῖ ἄνδρας. Τὸ
πολύτιμον τοῦτο ἔγγραφο προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχεῖον
τοῦ Ἀνδρέου Ζαῖμη, ὅστις εἶναι ἐκ τῶν δρώντων πρόσω-
πων, ἀκόλουθος τοῦ Γερμανοῦ καὶ αὐτόπτης μάρτυς τῶν
γεγονότων τῆς ἐπαναστάσεως, κατὰ συνέπειαν οὐδεμίαν
ἐπιδέχεται ἀμφισβήτησιν.

Ἄλλὰ κατὰ τὸ ἔγγραφο τοῦτο τὰ στρατεύματα τὰ
πρὸς δρᾶσιν ἔτοιμα ἐν τῇ πόλει τῶν Πατρῶν κατὰ τὴν νύ-
κτα τῆς 24ης πρὸς τὴν 25ην Μαρτίου, προωρισμένην διὰ
τὴν ὑψοσιν τῆς σημαίας εὐρίσκονται κατηλισμένα ἐν τῇ
Μονῇ τοῦ Ὅμπλου ἀναμένοντα ἐναγωνίως τὰ τρόφιμα.
Ὁ Γερμανός, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπιστολῆς, δὲν εὕρισκε-
ται εις τὰ Καλάβρυτα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου 10ημέ-
ρου τοῦ Μαρτίου, ἀλλ' οὔτε καὶ εις τὰς Πάτρας εἶναι δυ-
νατὸν νὰ διαμένη κατὰ τὰς ταραχώδεις αὐτὰς ἡμέρας, καθ'
ἅς οἱ Τοῦρκοι ἐπετέθησαν κατὰ τῆς οἰκίας τοῦ Ἱ. Παπα-
διαμαντοπούλου, ἦν καὶ κατέκαυσαν, ἐπιδιώκοντες τὴν
σύλληψιν τῶν προκρίτων τῆς πόλεως. Διότι πρῶτος αὐτὸς
θὰ συνελαμβάνετο. Συνεπῶς ἡ φυσικὴ πορεία τῶν πραγμά-
των πείθει ἡμᾶς νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Γερμανός εὕρισκετο εις
μέρος ἀσφαλές, προπαρασκευάζων τὰ τῆς ἐπαναστάσεως
ὅσον τὸ δυνατόν καλύτερον.

Ἄλλὰ ἀσφαλέστερον μέρος φύσει καὶ θέσει ἀπὸ τῆν
Μονὴν τοῦ Ὅμπλου δὲν εἶχε ἄλλο, καθ' ὅσον ἐκεῖ εὕρι-
σκετο ὁ στρατὸς καὶ οὔτε πολὺ πλησίον τῆς πόλεως ἦτο
οὔτε καὶ πολὺ μακρὰν. Ἐντὸς δύο ὥρων ἔφθανεν εις Πά-
τρας καὶ ἐκείθεν πρὸς ἐκτέλεισιν τοῦ προγράμματός του.
Οὔτε πάλιν δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τὰ ἐν Ὅμπλῳ

στρατεύματα τὰ ἀναμένοντα ἐκ Νεζερῶν τρόφιμα ἔμενον ἄνευ κεφαλῆς. Κατ' ἀκολουθίαν λοιπὸν οἱ ἀρχηγοί, καὶ πρῶτος πάντων ὁ Γερμανός, κατὰ τὰς κρισίμους ἐκεῖνας ἡμέρας διέμενον ἐν τῇ Μονῇ Ὁμπλοῦ, ἣν εἶχον προορίσει καὶ ὡς ἔδραν τοῦ ὄλου ἀγῶνος, ἀναμένοντες μετ' ἀγωνίας τὴν προωρισθεῖσαν ἡμέραν διὰ τὴν ὑψωσιν τῆς Σημαίας καὶ ἐπίσημον κήρυξιν τοῦ πολέμου.

Ἐν τῷ πρὸς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις ἐγγράφῳ ὑπογράφεται ὁ Κερνίκης Προκόπιος. Ἐκ τούτου ἐπιτρέπεται εἰς ἡμᾶς νὰ συμπεράνωμεν ὅτι μεταξὺ τῶν προκρίτων τῆς Ἀχαΐας, σὺν τοῖς ἄλλοις, εἶχεν ὀρισθῆ ὡς ἡμέρα ἐπισήμου ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος ἡ 25ῃ Μαρτίου, ἡ ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, καθ' ἣν εἶχον κανονίσει ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ ἡμέρᾳ νὰ εἶναι ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ παρόντες, ἵνα διὰ τῆς παρουσίας ὄλων τῶν σημαινόντων προσώπων τοῦ τόπου δοθῇ ἡ ἔννοια τῆς ἐνότητος καὶ ὁμοφώνου ἀποφάσεως ὀλόκληρου τοῦ ἔθνους καὶ παραστῶσιν εἰς τὰ ὄμματα τῶν ξένων Δυνάμεων ὡς ὁμόφωνοι, ἠνωμένοι καὶ ἀποφασισμένοι νὰ ἀγωνισθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των. Διὰ τοῦτο ὁ Προκόπιος ἐνῶ εὐρίσκεται εἰς τὰ Καλάβρυτα φροντίζων διὰ τὰ τρόφιμα τοῦ στρατοῦ, τὴν 26ην δι' ἐσπευσμένης πορείας εὐρίσκεται εἰς τὰς Πάτρας προσυπογράφων μετὰ τῶν λοιπῶν προκρίτων τὸ ἱστορικὸν πρὸς τὰς Δυνάμεις ἔγγραφον.

Οὐδόλως δὲ ἀπίθανον νὰ κατηθύνθη ἐκ Καλαβρύτων πρὸς τὴν Μοῆν τοῦ Ὁμπλοῦ, ἔνθα ἔμενον καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχηγοὶ καὶ αὐτὸς ὁ Γερμανός, ἵνα ἐκεῖθεν κατέλθωσιν ἐν σώματι εἰς τὰς Πάτρας συντεταγμένοι. Ἐκ τούτων ὄλων συμπεραίνομεν ὅτι ἀφοῦ τὰ στρατεύματα μετὰ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν εὐρέθησαν κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 24ης Μαρτίου εἰς τὴν Μοῆν τοῦ Ὁμπλοῦ ἀναμένοντα τροφάς, κατ' ἀνάγκην διενυκτέρευσαν ἐκεῖ. Ἄλλὰ ἡ ἐπομένη ἡμέρα εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἡ ἱερωτέρα ἡμέρα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΕΝΑΡΞΕΩΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΙΕΡΟΣ ΑΥΤΗΣ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ

Συνδιάσαντες δὲ οἱ σεβάσμιοι οὗτοι ἄνδρες τὴν θείαν Ἀπολύτρωσιν πρὸς τὴν ἀπολύτρωσιν καὶ ἐλευθερίαν τοῦ στενάζοντος ὑπὸ τὸ πέλμα τοῦ τυράννου Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καθώρισαν ὡς ἡμέραν ἐνάρξεως τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ἄφοῦ λοιπὸν εἴτε ἐπίτιδες, ὅπερ καὶ τὸ πιθανώτερον, εἴτε κατὰ σύμπτωσιν εὐρέθησαν τὴν ἡμέραν ταύτην, καθ' ἣν ἔμελλε νὰ κριθῆ ἡ τύχη τοῦ ἔθνους, ὑπὸ τὸν ἱερὸν θόλον τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς τοῦ Ὁμπλοῦ, τοῦ καθιερωμένου μάλιστα ἐν τῷ ὄνοματι τῆς Πανάγνου Θεομήτορος, εἶναι ὀρθὸν καὶ πρέπον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι δὲν ἱερούργησεν ὁ Ἱεράρχης εἰς τὸν ναὸν τῆς Μονῆς τοῦ Ὁμπλοῦ, καὶ ὅτι δὲν ἐνεπνεύσθησαν ἐκ τῶν χαρμοσύνων καὶ θεοπνεύστων λόγων τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἅτινα διαχέουσι τὴν ἄπειρον χαρὰν καὶ εὐφροσύνην εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀκούοντων, καὶ αἴρουσιν ἐξ αὐτῶν πᾶσαν λύπην καὶ ἀθυμίαν; «Εὐφραινέσθω ἡ κτίσις, γράφει, ὁ ποιητής, χορευέτω ἡ φύσις, ὅτι Ἀρχάγγελος Παρθένῳ μετὰ δέους παρίσταται καὶ τὸ χαῖρε κομίζει τῆς λύπης ἀντίθετον». Καὶ ἀλλαχοῦ: «Εὐαγγελίζου γῆ χαρὰν μεγάλην, αἰνεῖτε οὐρανοὶ Θεοῦ τὴν δόξαν». Καὶ κατωτέρω: «Εὐαγγελίζεσθε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν».

Αὐτὰς τὰς ἱεράς καὶ θείας μολπὰς ἀκούοντες οἱ πρόγονοί μας ἐν τῷ ἱερῷ περιβόλῳ ψαλλομένας ἐν τῇ ποιητικῇ ἡρεμίᾳ καὶ ἡσυχίᾳ τοῦ μυστικοπαθοῦς περιβάλλοντος τοῦ Ὁμπλοῦ, μεταρσιοῦνται αἱ ψυχαὶ καὶ αἱ καρδίαι εἰς αἰθέρια ὕψη, καὶ τοὺς ὑπερκοσμίους λειμῶνας τῆς ἀνεκτιμήτου ἐλευθερίας, δι' ἣν ἐδημιουργήθη ὁ ἄνθρωπος καὶ ὑπὲρ τῆς ὁποίας φλέγονται καὶ κατακαίονται αἱ ἥρωϊκαὶ καὶ γενναῖαι ψυχαὶ καὶ καρδίαι αὐτῶν.

Ἄφοῦ ἡ ἱερά αὐτὴ ἡμέρα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου καὶ διττῶς ἱερωτέρᾳ δι' ἡμᾶς τοὺς ἀναπνεύσαντας τὸν ζεῖδω-

ρον τῆς ἐλευθερίας ἀέρα ἦτο προωρισμένη διὰ τὴν ἐπίσημον ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνος, κατ' ἀνάγκην ἔπρεπε νὰ κατέλθωσιν εἰς Πάτρας συντεταγμένοι καὶ ἐν λαμπροτάτῃ ἐπιδείξει. Ἐνταῦθα λοιπὸν ἐπειδὴ ἦσαν ὅλοι οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ τὰ στρατεύματα συγκεντρωμένα, ὡς ἐξ ἀφετηρίας νὰ προελάσωσι πρὸς τὰς Πάτρας δὲν θὰ κατήρχοντο ἐν κρυπτῷ ἀλλὰ μετὰ παρρησίας καὶ πομπῆς, μετὰ τῆς ἀρμοζούσης μεγαλοπρεπείας. Ἡ δὲ μεγαλοπρεπὴς αὕτη κάθοδος εἶχε καὶ τὸν πρακτικὸν αὐτῆς λόγον, τὸν ὁποῖον εἶναι ἀπίθανον νὰ μὴ ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ ἀρχηγοί.

Ἡ βόρειος κλιτὸς τοῦ ὄρους Κούκουρη εἶναι ὄρατὴ ἐκ Πατρῶν καὶ πολὺ περισσότερον ἐκ τοῦ φρουρίου, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον κλεισθῆ οἱ Τοῦρκοι. Βλέποντες λοιπὸν τοὺς ἐκ τοῦ Ὀμπλοῦ κατερχομένους Ἕλληνας ἐν ἀτελευτήτῳ σειρᾷ — καθόσον καὶ πολλοὶ ἦσαν οἱ κατερχόμενοι καὶ ἡ ὁδὸς στενὴ, μὴ χωροῦσα ἐκ παραλλήλου πλέον τῶν δύο ἀνδρῶν — θὰ προεκάλει τὴν δειλίαν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Ἐν τοιαύτῃ μεγαλοπρεπεῖ προελάσει ἔπρεπε νὰ λείπη ἡ σημαία; Βεβαίως οὐδέποτε. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὰ στρατεύματα ἔφερον σημαίαν, εἴτε πρόχειρον ἄλλην, εἴτε αὐτὴν ἐκείνην τὴν ὁποῖαν κατελθόντες εἰς τὰς Πάτρας ὕψωσεν ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὁ Γερμανός. Ἀλλὰ τὴν σημαίαν ταύτην οὐδεὶς ἄλλος παρέδωκεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ σημαιοφόρου εἰμὴ ὁ ἄρχων τῆς στρατιᾶς ἐκείνης καὶ οὗτος οὐδεὶς ἄλλος ἦτο εἰμὴ ὁ Γερμανός. Ἐπομένως εἶχε δίκαιον ὁ ἱστορικὸς Στέφανος Θωμόπουλος νὰ ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ σημαία ὑψώθη ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Ὀμπλοῦ. Πρέπει ὅμως νὰ διακρίνωμεν τὴν ἀνεπίσημον ταύτην παράδοσιν, ἀπὸ τὴν ἐπισήμωσιν ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου γενομένην ἐνώπιον ὄλων τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν προξένων τῶν ξένων δυνάμεων.

Ἄλλως ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἐκλογῶν ἐρχόμενοι ἐν σώματι οἱ ἐκλογεῖς εἰς τὰ ἐκλογικὰ τμήματα νὰ ψηφίσωσι ἐκράτουν τὰ λά-

βαρά των. Πῶς λοιπὸν οὔτοι, εἰς χιλιάδας συμποσούμενοι θὰ κατήρχοντο ἐκ τοῦ Ὀμπλοῦ ἄνευ λαβάρου, ἔχοντες ἐσταυρωμένους τὰς χεῖρας, φοβισμένοι, καὶ μὲ σηκωμένα τὰ περιλαίμια, ὡς νὰ μετέβαινον εἰς κηδεῖαν; Ὁ ἄνισος οὔτος ἀγὼν δὲν ἀπῆτει λαγούς, ἀλλὰ ἄνδρας γενναίους καὶ εὐστατεῖς κατερχομένους κατὰ τοῦ προαιωνίου ἐχθροῦ μετὰ θάρρους καὶ πάσης ἐπιδείξεως, ἵνα διὰ τοῦ ὄγκου καὶ τῆς κραυγῆς καὶ τῆς κλαγγῆς τῶν ὄπλων εὐθύς ὁμέσως ἐπιβληθῶσι, καταποτήσωσι τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐξαναγκάσωσιν αὐτὸν εἰς φυγὴν, εἰ δυνατόν καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς μάχης.

Ἄπειρα παραδείγματα ἔχομεν ἐν τῇ πολεμικῇ ἱστορίᾳ, καθ' ἃ στρατοὶ ἐνίκησαν διὰ τῆς πρώτης ὀρμῆς, τῶν φωνῶν καὶ τῶν κρότων καὶ εἰς ἄτακτον φυγὴν ἔτρεψαν τὰ ἀντίπλα στρατεύματα. Τὰ τεχνάσματα ταῦτα τῆς ἐπιδείξεως, τῆς ἔστω καὶ ψευδοῦς ἦσαν συνήθη τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, πολλάκις μετεχειρίζετο ταῦτα ὁ ἀείμνηστος Κολοκοτρώνης καὶ ἐπάνω εἰς τὸ κρίσιμον σημεῖον τῆς μάχης ἐκάλει διὰ τῆς πελωρίας αὐτοῦ φωνῆς ὀνόματα πολεμιστῶν ἀνυπάρκτων ἢ εἰς ἄλλα σημεῖα καὶ μέρη εὐρισκομένων κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην. Εἰς τὰ Δερβενάκια διὰ νὰ καταποτήσῃ τὴν στρατιάν τοῦ Δράμαλη νὰ τραπῆ εἰς φυγὴν ἄνευ ἀντιστάσεως, διέταξε καὶ συνεκέντρωσαν τὰ ζῶα ἐπάνω εἰς τὰ ὑψώματα καὶ ἐκρέμασαν τὰς κάπας, τὰ ἐπανωφόρια καὶ τὰ φέσια αὐτῶν ἐπάνω εἰς κοντούς, ἵνα φαίνωνται μακρόθεν ὡς πολυπληθῆς στρατιά, διότι οἱ λοιποὶ ὄπλαρχηγοὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀκούσωσι τὴν γνώμην ἐκείνου, καὶ εὐρίσκετο δι' ὀλίγων καὶ ἀνεπαρκῶν δυνάμεων εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, καὶ ἐὰν ὁ Δράμαλης ἐμάντευε τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν ἐκεῖ δυνάμεων ἠδύνατο νὰ ἀντιστῆ ἀποτελεσματικῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄.

ΔΙΑΤΙ ΕΞΕΛΕΓΗ Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΟΜΠΛΟΥ ΩΣ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ

Ἡ Μονὴ τοῦ Ὀμπλοῦ ἐξελέγη οὐχὶ τιμῆς ἔνεκεν ἀλλὰ διότι ἦτο εἰς κατάλληλον μέρος καὶ μικρὸν ἀπέειχε τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν, ἥτις ἦτο τὸ θέατρον τοῦ πολέμου. Διὰ πορείας δύο ἕως τριῶν ὥρων ἠδύνατο νὰ κατέλθωσιν ἐξ Ὀμπλοῦ εἰς Πάτρας καὶ τάνάπαλιν νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα. Διὰ τοῦτο οἱ πρόκριτοι καὶ ὄπλαρχηγοὶ ἐξέλεξαν τὸ μέρος ἐκεῖνο ὡς κέντρον τῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ οὐδέποτε διὰ νὰ τιμήσωσι ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν μονὴν ἢ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ μέρος. Αὐτοὶ ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἀγῶνος, ὅπερ καὶ ἐπέτυχον.

Ἐπεκράτησε δὲ ἡ γνώμη ὅτι, ἐν Ἀγίᾳ Λαύρᾳ ὑψώθη ἡ σημαία τῆς Ἐπαναστάσεως ἔνεκα τοῦ συμβουλίου τοῦ γενομένου ὑπὸ τῶν προκρίτων ἐν αὐτῇ καὶ τῆς ληφθείσης ἐκεῖ ἐπαναστατικῆς ἀποφάσεως, καὶ διότι τὸ ὄνομα τῆς Ἀγίας Λαύρας εἶναι διαδεδομένον καὶ εὐκόλως μνημονεύεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, εἴτε διότι, ὡς γράφει ὁ Δ. Κόκκινος «τὴν 21ην Μαρτίου συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν Μονὴν τῆς Ἀγίας Λαύρας ὁ Σωτηρ. Θεοχαρόπουλος, ὁ Νικ. Σουλιώτης, ὁ Ἰ. Παπαδόπουλος καὶ οἱ Βασ. καὶ Νικ. Πετμεζαῖοι, καὶ παραλαβόντες ἓνα ἀσήμαντον κανόνι τοῦ μοναστηρίου καὶ μὲ σημαίαν ἐπὶ κοντοῦ τὴν χρυσοκέντητον εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ποῦ ὑπῆρχεν εἰς τὴν ὠραίαν Πύλην τοῦ ναοῦ ὤρμησαν κατὰ τῶν Καλαβρῦτων. Ἡ πολιορκία δὲν ἐκράτησε πολὺ. Ὁ Ἀρναούτογλους μὲ τοὺς ἄλλους Τούρκους ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν(*)».

Ἰσως λοιπὸν νὰ συγχέωσι τὴν ρηθεῖσαν ἐξόρμησιν τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐχόντων ὡς σημαίαν τὴν ὠραίαν Πύλην τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὴν γενικὴν καὶ ὀριστικὴν ὑψώσιν τὴν γενομένην ἐπισήμως ἐν Πάτραις. Τὸ δὲ ὄνομα «Ὀμπλὸς» ἔχει δυσνόητον τὴν ἔννοιαν καὶ διὰ τοῦτο δυσκό-

(*) Δ. Κοκκίνου Ἱστορία Ἑλλ. Ἐπανάστ. τομ. Α΄. σελ. 256.

λως συγκρατεῖται εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων, καὶ πρὸ πάντων τῶν ἀπλοϊκῶν, εἶναι δὲ σπάνιον ἂν μὴ καὶ μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, διὰ τοῦτο ἐπεκράτησε τὸ λαΐκον ὄνομα τῆς Ἁγίας Λαύρας.

Ἴσως προβάλλουσιν ὅμως τινὲς ὅτι εἰς τὰς ἱεράς Μονὰς Μεγάλου Σπηλαίου καὶ Ἁγίας Λαύρας ὑπῆρχον ἐγγράμματοι καλόγηροι ἐκμεταλλευθέντες τὴν ἀμάθειαν τῶν πατέρων τῆς Μονῆς Ὁμπλοῦ, οὔσης μικρᾶς καὶ οἰκειοποιήθησαν τὸ κλέος καὶ τὰ κατορθώματα ταύτης ὑπὲρ τῶν ἰδίων μονῶν.

Δὲν εἶναι ἀληθὲς τοῦτο. Πιθανὸν ἐν ταῖς εἰρημέναις μοναῖς νὰ ὑπῆρξαν ἐπιτήδευτοι, οὐχὶ ὅμως καὶ πεπαιδευμένοι, καθόσον εὐρέθη ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μονῆς Ὁμπλοῦ ἐπιστολή, δυστυχῶς ἀπολοσθεῖσα ἕνεκα ἀβελτηρίας τῶν τότε διευθυνόντων τὰ τῆς Μονῆς ἡμῶν, προερχομένη ἐκ τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου τῆς Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, διὰ τῆς ὁποίας ἐζητεῖτο ἐκ μέρους τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου τῆς Μονῆς Ὁμπλοῦ διδάσκαλος διὰ τοὺς δοκίμους τῆς Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Καὶ φαίνεται ὅτι ἐστάλη τοιοῦτος, διότι οἱ προγενέστεροι ἐμοῦ ἐγνώριζον ἱερομόναχον τῆς Μονῆς Ὁμπλοῦ, Ἀββακοῦμ καλούμενον διατελέσαντα ὡς διδάσκαλον ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου.

Δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι δὲν ὑπῆρχον μὲν πεπαιδευμένοι καλόγηροι ἐν τῷ Μ. Σπηλαίῳ, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐν Ἁγίᾳ Λαύρᾳ, καὶ ἐν τῇ Μονῇ τῶν Ταξιαρχῶν ἐν Αἰγίῳ. Ἡ ἔνστασις αὕτη πίπτει ἀφ' ἑαυτῆς, καθόσον ἐὰν ὑπῆρχον τοιοῦτοι πεπαιδευμένοι μοναχοὶ ἐν ταῖς εἰρημέναις μοναῖς, θὰ ἐκάλουν ἐκεῖθεν διδάσκαλον οἱ ἡγέται τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Διότι ἢ μὲν Ἁγία Λαύρα ἀπέχει περὶ τὰς δύο ὥρας ἐκ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἢ δὲ τῶν Ταξιαρχῶν περὶ τὰς πέντε ὥρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΟΜΠΟΥ ΤΟΠΟΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΩΣ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΟΛΕΜΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΩΝ ΤΩΝ
ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ.

Εἴπομεν ὅτι αἱ μοναὶ τοῦ κράτους ὄλαι, ἀναλόγως τῆς θέσεως, ἦν κατεῖχε ἐκάστη καὶ τῶν ἀτόμων τὰ ὁποῖα τὴν διηύθυνον, ἀλλὰ καὶ τῶν μέσων τὰ ὁποῖα διέθετε εἰργάσθησαν ὑπερανθρώπως ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ γένους ἡμῶν. Καὶ ὄχι μόνον αἱ μοναὶ καὶ τὰ ἄτομα προσέφερον τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν εἰς τὴν παλιγγενεσίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἄψυχα, καὶ αὐτοὶ οἱ ἀναίσθητοι λίθοι καὶ αὐτὰ τὰ δένδρα ἠνώρθουν ἑαυτὰ καὶ ἐγίνοντο προχώματα καὶ ἀσπίδες προστατεύοντα τοὺς ὀπισθεν τούτων ὠχυρωμένους καὶ πολεμοῦντας χάριν τῆς ἐλευθερίας τῶν τέκνων αὐτῶν.

Ἐὰν δὲ τὰ ὀνόματα μονῶν τινῶν, ὡς καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἱερᾶς Μονῆς Ὁμπλοῦ ἀναφέρωνται πυκνότερον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐπαναστάσεως, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι εὐρίσκονται ἐγγύτερον τῶν ἄλλων μονῶν πρὸς τὰ κέντρα τῆς δράσεως τοῦ ἀγῶνος, ἢ δὲ Μονὴ τοῦ Ὁμπλοῦ εὐρίσκεται ἐκτισμένη οὔτε μακρὰν ἀλλ' οὔτε καὶ πλησίον τῆς Πρωτευούσης τῆς Πελοποννήσου, τῶν Πατρῶν.

Κατὰ τὰς βεβαίας μαρτυρίας τῶν χρονογράφων τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως οἱ προεστοὶ τῆς Ἀχαΐας, εἶχον τὴν Μονὴν τοῦ Ὁμπλοῦ ὡς στρατηγεῖον τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ ὡς τοιοῦτον διετήρησαν αὐτὴν μέχρις ἐκείνης τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἀντέλειεν ὁ τερπνὸς ζεῖδωρος ἥλιος τῆς ἐλευθερίας, ὡς θὰ ἀποδείξωσι μετ' οὐ πολὺ αἱ ἱστορικαὶ μαρτυρίαι. Ἐξελέξαντο τὸν Ὁμπλὸν οὐχὶ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε ἀλλὰ κατόπιν μελέτης καὶ περισκέψεως, διὰ τὸ περιβλεπτόν τῆς θέσεως πρῶτον, καὶ τὸ ὀχυρὸν καὶ φύσει δυσπρόρητον αὐτῆς δεύτερον. Αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις ἀπαιτοῦσιν ἐπικοινωνίαν τηλεγραφικὴν, ἀλλὰ καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἠγωνίζοντο τὸν ὑπὲρ τῶν ὄλων ἀγῶνα, ὁ τηλεγράφος εὐρίσκετο εἰσέτι εἰς τὰ σπάρ-

γανα, καὶ δὲν ἦτο τελειοποιημένος καὶ ἐν κοινῇ χρήσει οὐδὲ ἐν Ἀμερικῇ καὶ Εὐρώπῃ. Καὶ ἡ μὲν Μονὴ τοῦ Ὀμπλοῦ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν εὐρίσκεται ἐν τόπῳ περιβλεπτῷ, ἀλλ' ἐν κοιλάδι, τὰ πέριξ ὁμῶς αὐτῆς εἶναι περιβλεπτα καὶ πρὸ πάντων ἡ κορυφὴ τοῦ ὄρους Κούκουρη.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὀνομασία τοῦ ὄρους εἶναι εἰς πολλοὺς ἀσαφῆς καὶ ἄγνωστος, τὸν λόγον δίδομεν τῆς ἐρμηνείας εἰς τὸν ἱστορικὸν ἀείμνηστον Στέφανον Θωμόπουλον. «Περὶ δὲ τοῦ ὀνόματος Κ ο ὑ κ κ ο υ ρ ι, σημειοῦμεν ὧδε, ὅτι καὶ τοῦτο καθαρῶς Ἀλβανικόν ἐστι, σημαῖνον βουνὸν κούκκου (ἐκ τοῦ κούκ καὶ οὐρ - οὔρος ὄρος) διότι καὶ οἱ Ἀλβανοὶ καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ καθωμιλουμένη τὸν κόκκυγα, κοῦκον καλοῦμεν. Τὴν Ἀλβανικὴν ταύτην λέξιν ἀπαντῶμεν συνθέτως παρὰ τοῖς χυδαίοις εἰς τὴν ὀνομασίαν κωλοκούκουρον, σημαίνουσιν τὸ ἄκρον τοῦ ἱεροῦ ὄστοῦ, τὸ ἄλλως καὶ παρὰ ἀρχαίοις ἀπαντῶν κόκκυξ. Ὅθεν οὐχὶ ἐκ τοῦ σχήματος αὐτοῦ, ὡς Ὁλενός ἐκ τοῦ Ὁλένη καὶ Βωδιάς ἐκ τοῦ βῶδιον, ἀλλὰ διότι ἐπ' αὐτοῦ ἀντήχει τὸ μονότονον μὲν προσφιλές δὲ τοῖς ποιμέσιν ἄσμα τοῦ κούκκου ἐκλήθη Κούκκουρι (ὑψ. μ. 860). (*)

Ἡ κορυφὴ καὶ ὄλον σχεδὸν τὸ ὄρος ἐκαλύπτετο καὶ ἐκοσμεῖτο ὑπὸ ὑψικαρήνων δένδρων, ἐφ' ὧν ἐκάθητο ὁ Κόκκυξ καὶ ἔψαλλε τὸ ἑαρινὸν μονότονον ἄσμα, ἀλλὰ ταῦτα, κακῇ τύχῃ, πρὸ πεντηκονταετίας κατεστράφησαν ὑπὸ ἀπαισίας πυρκαϊᾶς, ἣτις ἠπέιλησε καὶ αὐτὴν τὴν Μονὴν, καὶ μόνον διὰ τῆς ἐξόδου τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνας τῆς Θεοτόκου ἐσώθη, πάραυτα ἐγερθέντος ἀντιθέτου φορᾶς σφοδροῦ ἀνέμου διακόψαντος τὴν πρὸς τὴν Μονὴν φορὰν αὐτῆς.

Δυστυχῶς ἔκτοτε δὲν ἀνεφύησαν εἰς τὴν κορυφὴν τὰ καέντα ὑπερμεγέθη δένδρα, καὶ ὁ Κόκκυξ ἢ Κοῦκος, δὲν ἐπέστρεψεν εἰς τὸ παλαιὸν αὐτοῦ ἐνδιαίτημα τὸ ὄρος Κούκουρι τὸ βαπτισθὲν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἀλλὰ ἔστησε τὴν ἑαρινὴν αὐτοῦ κατοικίαν εἰς τὸ ἀπέναντι ὄρος, τὸ κεί-

(*) Κτιτορικὸν Μονῆς Ὀμπλοῦ σελ. 15.

μενον πρὸς τὰ βορειοανατολικά μέρη τῆς Μονῆς, καὶ ὑπερθεν τοῦ ναῖσκου τῶν ἀγίων Πάντων, ὅπερ διατηρεῖ ἀλώβητον εἰσέτι τὸν φυσικὸν αὐτοῦ κόσμον, καὶ εἶναι κατὰ τε τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος χάρμα καὶ ἐντρύφημα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ προεστοὶ τῆς Ἀχαΐας στήσαντες τὴν ἔδραν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ὀμπλοῦ, ἐπραξαν τοῦτο, ἵνα εὐρίσκωνται ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ νὰ δύνανται νὰ προλαμβάνωσι τὰ γεγονότα καὶ νὰ μὴ προλαμβάνωνται ὑπ' αὐτῶν, καὶ νὰ καθορίζωσι τὰς ἐνεργείας αὐτῶν ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ. Πρὸς τοῦτο πρῶτιστα πάντων ἔπρεπε νὰ παρακολουθῶσι τὰς ἐχθρικὰς κινήσεις τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ἵνα κανονίζωσι τὴν πορείαν τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν. Τὰ προτερήματα ταῦτα, μόνον ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ὀμπλοῦ καὶ δὴ ἐν τῇ θέσει τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Κούκκουρι ἠδύναντο νὰ συναντήσωσιν. Ὁ ἐν τῇ κορυφῇ ταύτῃ ἰστάμενος καὶ ἔχων ἀνά χεῖρας τηλεσκόπιον κατοπτεῦει ὅλην τὴν ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν πεδιάδα τῶν Πατρῶν, ἀπὸ τοῦ Ρίου μέχρι Μανωλάδος. καὶ παρακολουθεῖ τὰς ἐχθρικὰς κινήσεις καὶ λίαν ἐγκαίρως λαμβάνων τὰ ἀπαιτούμενα μέτρα ματαιοῖ τοὺς ὀλεθρίους σκοποὺς τοῦ ἐχθροῦ. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν θαλασσίαν κίνησιν ἔχει ἐν ὄψει ὅλον τὸν Κορινθιακὸν κόλπον μέχρι Ζακύνθου.

Εἰς τὰ πέριξ τῆς Μονῆς ὑπάρχουσι κρύπται δασώδεις εἰς τὰς ὁποίας ἠδύναντο νὰ ἀσφαλίζωνται τὰ γυναικόπαιδα καὶ αὐτοὶ οἱ ἄρχοντες ἐν καιρῷ ἀνάγκης. Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Μονῇ ὑπῆρχον κρύπται θολωταί, εἰς ἃς ἠδύναντο νὰ καταφύγωσιν ὀλίγοι ἐν καιρῷ αἰφνιδίου ἀποκλεισμοῦ, καθόσον τὰ κτίρια τῆς Μονῆς ἔχουσιν, ἢ μᾶλλον εἶχον διπλοὺς καὶ τριπλοὺς θόλους.

Τὰ περίβλεπτα ταῦτα μέρη ἐχρησίμευον νὰ παρακολουθῶσιν ἀπὸ μακρὰν τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ λαμβάνωσι τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς παρεμπόδισιν τῶν ὀλεθρίων αὐτῶν σκοπῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ κινδύνου νὰ ἐγκαταλείπωσι τὴν Μονὴν καὶ νὰ καταφεύγωσιν εἰς μέρη ἀπρόσιτα, ἀποφεύγοντες τὸν ἐπαπειλούμενον κίνδυνον καὶ

τούτου παρελθόντος νά ἐπανέρχωνται συνεχίζοντες τήν δρᾶσιν αὐτῶν.

Εἶναι δέ τὸ μέρος ὄχυρόν, καθ' ὅσον ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν, πρὸς Βορρᾶν καὶ Μεσημβρίαν ἐκτείνονται ὡς δύο γιγάντιοι βραχίονες δύο μεγάλοι ὄροσειραί, πρὸς Βορρᾶν μὲν ἡ ὄροσειρὰ τοῦ Παναχαϊκοῦ, πρὸς Νότον δέ ἡ ὄροσειρὰ τοῦ Ὀλενοῦ, φυλάττουσα τὰ νῶτα καὶ τὰς πλευρὰς τοῦ ὄρους.

Καὶ πρὸς βορρᾶν, ὄχι μακρὰν τῆς Μονῆς, κεῖται τὸ βραχῶδες μέρος τὸ κείμενον ἄνωθεν μὲν τοῦ ἐργοστασίου Κλάους, κάτωθεν δέ τοῦ Σουλίου, ὅπερ περικλείει τὴν πρὸς τὰ μεσόγεια ἄνοδον, καὶ μόνον στενωπὸν, δύσκολον καὶ βραχῶδη δίοδον ἀφίνει, ἣν καταλαβόντα ὀλίγα στρατεύματα μόνον κωλύουσι τὴν πρὸς τὸν ἐχθρὸν διάβασιν καὶ μεγίστην φθορὰν ἐπιφέρουσιν εἰς τοὺς ἐπιμένοντας νά διαβῶσιν ἐκεῖθεν. Ἡ δὲ στενωπὸς αὕτη ὁδὸς ἐπεκτείνεται ἀπὸ τῆς οἰνοποιίας Κλάους μέχρι Σάπιας Βρύσης καὶ εἰσέτι ἐντεῦθεν. Καὶ πρὸς βορρᾶν στηρίζει τὰς πλευρὰς ὁ κατέχων τὸν Ὀμπλὸν πρὸς τὰ φύσει ὄχυρά καὶ ἀπόρθητα μέρη.

Πρὸς Μεσημβρίαν ἔχει πλὴν τῶν φύσει ὄχυρῶν καὶ τεχνικὰ τοιαῦτα, οἷον τὸ Σιδηρόκαστρον καὶ τὸ Σαρακινόκαστρον. Τὸ Σιδηρόκαστρον τὸ πρὸς Μεσημβρίαν κείμενον καὶ ἐν ὑψηλῷ καὶ βραχῶδει τόπῳ ἐκτισμένον, ἀπέχει τῆς Μονῆς περὶ τὰ τρία τέταρτα τῆς ὥρας καὶ δεσπάζει καὶ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς πρὸς νότον τῶν Πατρῶν ἐκτεινομένης ἀμπελοφύτου καὶ ἐλαιοφύτου πεδιάδος. Ἐτι δὲ δεσπάζει τῆς ἄλλοτε δῆμοσίας ὁδοῦ τῆς ἀπὸ Πατρῶν καὶ περιχώρων ἀγούσης πρὸς τὰ μεσόγεια, καὶ περὶ τῆς ὁποίας ἐν τοῖς προκειμένοις ἐγένετο λόγος, τῶρα δὲ σχεδὸν εὐρίσκομένης ἐν ἀχρηστία, καθόσον ἀναπληροῦται διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ διὰ Χαλανδρίτης καὶ Νεζερῶν διερχομένης—εἰς μὲν τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου εὐρίσκεται τὸ φρούριον μετὰ παρατηρητηρίου, ἐφ' οὗ ὑπῆρχον καὶ πυροβόλα πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἐχθροῦ, τὰ ὅποια κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ποιμένων τῆς Μονῆς Μπακαλαραίων, καὶ

ἄλλων τοιούτων ἐκ τῶν περιοίκων αὐτῆς, ὑπάρχουσι κρημνισμένα εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ βράχου. Τὰ πυροβόλα ταῦτα εἶναι δύο, κατὰ τοὺς εἰδόντας ταῦτα, ἐξ ὧν τὸ ἓν ἐξ ὀρειχάλκου.

Ταῦτα ἀναμφιβόλως ὑπάρχουσιν εἰσέτι ἐκεῖ, κεχωσμένα ὑπὸ τῆς ἰλύος τῆς κατερχομένης ἐκ τῶν ὄμβρῶν ὕδατων τῶν χειμάρρων. Πρὸς τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ κάστρου τούτου ὑπάρχουσιν ἐρείπια μικρῶν οἰκίσκων πενήκοντα τὸν ἀριθμὸν περίπου, τῶν ὁποίων ὁ σκοπὸς ἐξηγεῖται ἐξ ὅσων γράφει ὁ Στ. Θωμόπουλος ἐν τῷ Κιτιορικῷ τῆς Μονῆς. «Ἐν τε τοῖς συγγίλοις, τοῖς ἐγγράφοις, τοῖς σημειώσεσι καὶ τῇ σφραγίδι ἢ τοποθεσίᾳ τῆς Μονῆς Ὁμπλοῦ ὀρίζεται ἐκ τοῦ φρουριδίου Σιδηροκάστρου—25' λεπτά τῆς ὥρας μεσημβρινῶς—ἰδρυθέντος μὲν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, ἐπισκευασθέντος δὲ καὶ μεγεθυθέντος ὑπὸ τῶν Φεουδαλικῶν ἵπποτῶν κλπ. οὔτινες κατῴκουσιν ἔξω τῶν πόλεων, εἰς φρουρίδια ἢ πύργους ἰσχυροὺς ὑπ' αὐτῶν τὸ πλεῖστον κτισθέντων.

Σημειωτέον ὅτι κατὰ τοὺς Σταυροφορικοὺς χρόνους, οἱ τὴν δημοσίαν τάξιν συνέχοντες δεσμοὶ ἦσαν λίαν χαλαρωμένοι, ἔνεκα τῶν ἐπικρατουσῶν δεσμῶν τοῦ φεουδαλικοῦ πολιτεύματος καὶ τοῦ δικαίου τῆς χειροδικίας· ἡ δὲ ληστεία ἐθεωρεῖτο ὀλιγώτερον τῆς κλοπῆς ἀξιόποινος καὶ οὐχὶ ὡς πράξις ἀτιμωτική.

Κατὰ τὸν Αὐγούστον 1464 ὁ Ἐνετὸς προβλέπτης Ἰάκωβος Βαρβαρίγος καὶ ὁ Ἕλληνας Μιχαὴλ Ράλλης, λοχαγὸς τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας κατεδίωξαν μέχρι Σιδηροκάστρου ἄνευ ἀποτελέσματος, τοὺς ὑπὸ τὸν Ὁμάρ Βέην, εἰς 12.000 συμποσομένους Τούρκους. (*)

Ἐξ ὅσων γράφει ὁ Στέφανος Θωμόπουλος οἱ οἰκίσκοι ἐκεῖνοι ἦσαν κατοικίαι τῶν τε ἵπποτῶν καὶ τῶν ἀκολούθων αὐτῶν. Ἡ δὲ ἐκ τῶν σφαιρῶν κατάστικτος σιδηρᾶ πύλη τῆς Μονῆς, κατὰ τὴν παράδοσιν, εἶναι αὐτὴ ἡ πύλη τοῦ Σιδηροκάστρου μεταφερθεῖσα ἐκεῖθεν καὶ τεθεῖσα ὡς

(*) Στ. Θωμοπούλου, Κιτιορικὸν τῆς Μονῆς σελ. 38.

πύλη της Μονής. Ἐτι μεσημβρινότερον τοῦ Σιδηροκάστρου καὶ εἰς ἀπόστασιν πλέον τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς Μονής, ἄνωθεν ἀκριβῶς τῆς κώμης Μεντζαίνης εὐρίσκεται τὸ Σαρακινόκαστρον. Ἀλλὰ τοῦτο μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Κάστρου φέρει χωρὶς κανὲν ἵχνος κάστρου. Εἶναι μία τοποθεσία φύσει ὄχυρά, ἀποτελουμένη ἐκ μιᾶς ὄφρους συμπαγῶν πετρῶν ἐξεχόντων ἐπ' ἀρκετὸν τοῦ ἐδάφους καὶ ἀποτελούντων ἀσφαλὲς προπύργιον διὰ τοὺς ὀπισθεν τούτων ὄχυρωμένους καὶ πολεμοῦντας τοὺς κάτωθεν ἀναρριχωμένους ἐχθρούς.

Πρὸς ἀνατολὰς τῶν ὑπερκειμένων τοῦ ἐδάφους τούτων λίθων σχηματίζεται μικρὰ κοιλάς, ἐν ἧ ἔχουσι μεταφέρει ἄλλοθεν λίθους ἱκανοῦ μεγέθους, οἷτινες ἐχρησίμευσον εἰς τοὺς ἐκεῖ ἀγωνιζομένους ὡς βολίδες ἐκτοξευόμεναι πρὸς τὸ πρᾶνὲς κατὰ τῶν ἐπερχομένων ἐχθρῶν. (*)

(*) Οἱ Σαρακινοὶ εἶναι ἀπόγονοι τῆς Ἄγαρ τῆς δούλης τοῦ Ἀβραάμ καὶ τῆς Σάρρας ἐξ οὗ καὶ Ἀγαρηνοὶ καλ οὖνται. Ἡ Ἄγαρ διὰ τοῦ Ἀβραάμ ἐγέννησε τὸν Ἰσμαήλ, ὅστις ἐγένετο ἀρχηγέτης ἰδίας φυλῆς φερούσης τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Οἱ Ἀγαρηνοὶ αὐτοί, οἱ ἐκ τῆς Ἄγαρ οὕτω καλούμενοι, ἐλέγοντο καὶ Ἰσμαηλίται, ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς φυλῆς Ἰσμαήλ, υἱοῦ τῆς Ἄγαρ.

Ὁ προφήτης Δαβὶδ ἐν τῷ 82ῳ ψαλμῷ διακρίνει τούτους λέγων· «Δεῦτε καὶ ἐξολοθρεύσωμεν αὐτούς ἐξ ἔθνους καὶ μὴ μνησθῆ τὸ ὄνομα Ἰσραήλ ἔτι, ὅτι ἐβουλεύσαντο ἐν ὁμοιοῖα ἐπὶ τὸ αὐτό, κατὰ σοῦ διαθήκην διέθεντο, τὰ σκηνώματα τῶν Ἰδουμαίων καὶ οἱ Ἰσμαηλίται, Μωάβ καὶ οἱ Ἀγαρηνοί...».

Οἱ Ἀγαρηνοὶ θέλοντες, κατὰ τὸν Θεοδῶρητον, νὰ μὴ κατὰγωνται ἐκ ταπεινοῦ γένους οἶον τὸ τῆς Ἄγαρ, οὐσης δούλης τῆς Σάρρας, μετωνόμασαν ἢ μετεβάπτισαν ἑαυτοὺς εἰς Σαρακινούς, ὡς νὰ κατήγοντο ἐκ τῆς ἐλευθέρας, τῆς μὴ δούλης, τῆς Σάρρας τῆς κυρίας τῆς Ἄγαρ. Τὸ ὄνομα Ἀγαρηνοὶ προῆλθεν ἀπὸ τὴν Ἄγαρ, ἢ ὁποία ἦτο μήτηρ τοῦ Ἰσμαήλ. Θεωροῦσι δὲ οἱ Ἀραβες τὸν Ἰσμαήλ ὡς τὸν ἀρχηγέτην τοῦ λαοῦ τῶν καὶ ὡς τὸν δημιουργὸν τῆς γλώσσης τῶν·.

Ἰσμαηλίται λοιπὸν γενικῶς ἦσαν οἱ Ἀραβες. Συνηθέστερον δὲ ὄνομα τὸ ὁποῖον ἐδίδοτο εἰς τινὰς φυλάς τῶν Ἀράβων ἀπὸ τοὺς ὁμαϊκοὺς χρόνους εἶναι τὸ ὄνομα Σαρακινοὶ, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μιά πολὺ παλαιὰ φυλὴ τῶν Ἀράβων. Οἱ δὲ Ἀραβες τῆς Ἰσπανίας ὀνομάζονται εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς βασιλείου τάξεως Ἰ-

Ἡ ὄχυρά θέσις λοιπὸν τῆς Μονῆς τοῦ Ὀμπλοῦ καὶ τὸ περίοπτον αὐτῆς κατέστησαν ταύτην στρατηγεῖον τῆς Πελοποννήσου. Καὶ δὲν διεψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες τῶν ὄπλαρχηγῶν εἰς τὴν ἐκλογὴν ταύτην, καθ' ὅσον ἀνυπολογίστους προσέφερον ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἑπταετῆ ἀγῶνα τοῦ ἔθνους ἡμῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

ΠΥΡΠΟΛΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΟΜΠΛΟΥ ΥΠΟ ΤΟΥ ΙΣΟΥΦ ΠΑΣΑ
ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΤ' ΑΥΤΗΝ ΣΥΜΒΑΝΤΑ.

«Ἡ ἱερὰ Μονὴ Ὀμπλοῦ, παρείχεν ἄσυλον εἰς τοὺς εἰς τοὺς προσερχομένους πρὸς διάσκεψιν, κρύφα, προκρίτους τῶν Καλαβρύτων καὶ τῶν Πατρῶν. Περισσοτέρας ἀκόμη προσέφερον ὑπηρεσίας μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος, ὁπότε κατέστη τὸ καταφύγιον καὶ ἡ σωτηρία πολλῶν οἰκογενειῶν, ἰδίως Πατρινῶν καὶ τῶν πέριξ. Ἀπέβη δὲ τὸ ὀρμητήριον τῶν ὄπλαρχηγῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ περιφήμου Παναγιώτου Καρατζᾶ, ἀληθοῦς φοβήτρου τῶν Τούρκων... Συχνάκις τὸ ὄνομα τῆς Μονῆς Ὀμπλοῦ, τῆς ὁποίας ἡ σιδηρὰ πύλη μέχρι σήμερον κατάδηλα φέρει τὰ ἴχνη τῶν ἐχθρικῶν σφαιρῶν, μνημονεύεται ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν τῆς

σπανοί. Ἀπὸ τοὺς Ἰσπανοάραβας τούτους κατάγονται οἱ τρομεροὶ Ἄραβες πειραταί, οἱ ὅποιοι εἶχον κυριεύσει τὴν Κρήτην τὰς ἀρχὰς τοῦ 9ου αἰῶνος (823-826). Οὗτοι κυρίως εἶναι οἱ λεγόμενοι Ἄγαρνοι, οἱ τῆς Ἄγαρ ἀπόγονοι. μετὰ τὸ ἀπαίσιον δὲ ὄνομα τῶν διέδωκαν ἐπὶ αἰῶνας τὴν φρίκην εἰς τὴν Μεσογείον καὶ ἰδίως εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας (Ἄδαμ. Ἄδαμαντίου).

Σαρακινοί, νομαδικὸς καὶ ληστρικὸς λαὸς τῆς ΒΔ. Ἀραβίας. Ἐκλήθησαν δὲ οὕτω, κατὰ μὲν τὸν Σωζόμενον ἀπὸ τῆς Σάρρας συζύγου τοῦ Ἀβραάμ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκολακεύοντο νὰ ἀνάγῃ τὴν καταγωγὴν των, κατ' ἄλλους δὲ ἐκ τῆς ἀραβικῆς λέξεως σαράκι - ληστεύειν, ἕνεκα τοῦ ληστρικοῦ αὐτῶν βίου. (Μεγ. Ἐγκυκλιὸν παιδεία τομ. 21).

Ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως τοῦ 1821. Μετὰ τὴν πυρπόλησιν τῆς Μονῆς ὑπὸ τοῦ Ἰσοῦφ Πασᾶ, οἱ μοναχοὶ μετὰ τοῦ ἡγουμένου αὐτῶν Παρθενίου Ζουμπιώτου ἔστησαν παραπήγματα οὐχὶ μακρὰν τῆς Μονῆς καὶ εἰς θέσιν Καλύβια πρὸς περίθαλψιν τῶν γυναικοπαίδων. Ἀλλὰ καὶ τῶν παραπηγμάτων τούτων πυρποληθέντων ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1822, ἠναγκάσθησαν οἱ μοναχοὶ ὅπως ἐγκαταλείψωσι τὴν Μονὴν καὶ ἐπανῆλθον 27 τὸν ἀριθμὸν κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1828, ἀσχοληθέντες εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν ταύτης» (*).

Πλὴν τῆς γενικῆς μαρτυρίας ταύτης τοῦ Στ. Θωμοπούλου ἔχομεν καὶ ἄλλων ἱστορικῶν πλεῖστας ὄσας ἀναφερομένας εἰς λεπτομερείας.

Ὁ Σπῦρος Μελάς εἰς τὰ «Ματωμένα Ράσα» σελ. 376 γράφει: «Ὁ Γερμανὸς ὥστόσο δὲν ἀπελπίστηκε. Ἡ πρώτη του σκέψη ἅμα πέρασαν οἱ κακὲς ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν ἀποτυχία, ἦτανε νὰ ὀργανώσῃ μιὰ δύναμι γιὰ νὰ ξαναρχίσουνε τὴν πολιορκία τῆς Πάτρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄.

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΥΧΙΑΝ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΤΩΝ ΠΑΤΡΩΝ
ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΩΝ ΖΑΚΥΝΘΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΥΠ' ΑΥΤΩΝ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ. ΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΝ
ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΟΜΠΛΟΥ.

Ἐπρεπε νὰ βρῆ τροφὲς καὶ πολεμοφόδια. Ἐγρᾶψε στὴν Ζάκυνθο, στὸ Στέφανο τὸ Λεονταρίτη, τὸν Καλύβα καὶ τὸν Καρβελά, ποὺ ἦτανε διορισμένοι ἔφοροι, ἅμα ἔφυγε ὁ κόντε Ρώμας κι' ὁ Φλαμπουριάρης, νὰ συνάξουνε τὶς συντρομέσ γιὰ τὸν ἀγῶνα. Τοῦστειλαν ἀπ' ὅλα. Καὶ ἔτσι μπόρεσε νὰ συστήσῃ στρατόπεδο, στὶς θέσεις Μοναστηρί, Ὀμπλοῦ, Ζωητάδα καὶ Περιβόλα. Τὸ σῶμα τοῦ Ὀμ-

(*) Στεφ. Θωμοπούλου Κιτιορικὸν τῆς Μονῆς σελ. 23-25.

πλου ὀδηγοῦσε ὁ Δημήτρης Κουμανιώτης, τῆς Ζωητάδας, ὁ Παναγιώτης Καρατζᾶς καὶ τῆς Περιβόλας ὁ Νενέκος Ζουμπανιώτης, ποῦμελλε νὰ ντροπιάσῃ ἀργότερα, στὴν εἰσβολὴ τοῦ Ἰμπραήμ, τὴν ἡρωϊκὴ τούτη δρᾶση μὲ τὰ προδοτικὰ καμώματα ποῦ εἶδαμε στὴ βιογραφία τοῦ «Γέρου τοῦ Μωριά», Ἀπὸ τίς τρεῖς αὐτὲς θέσεις οἱ Ἕλληνες πολεμοῦσαν καθημερινὰ τοὺς Τούρκους τῆς Πάτρας....»

Ἐκεῖ δὲ ὅπου συναντῶμεν ἀνά πᾶσαν σχεδὸν σελίδα τὴν ἀδιάκοπον καὶ συνεχῆ δρᾶσιν τῆς Μονῆς Ὀμπλοῦ εἶναι ἡ πλουσιωτέρα εἰς ὕλην καὶ λεπτομερείας ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ κ. Διονυσίου Κοκκίνου. Ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς αὐτοῦ ἱστορίας, γράφει ὁ κ. Κόκκινος: «Ἡ ἀτυχία τῶν Πατρῶν δὲν ἐμείωσε τὸν ἐπαναστατικὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Ζακυνθίων... Ἐκατὸν πενήντα Ζακύνθιοι ὑπὸ τὸν Δημήτριον Πεθαμένον ἢ Περισιτιάνον ἠκολούθησαν τὸν Δενδρολίβανον καὶ ἐπεβίβασθησαν τοῦ πλοίου του. Εἰς τὴν Ἀχαΐαν ὅπου ἔφθασαν, κατηυθύνθησαν εἰς τὸν Ὀμπλὸν ὅπου εἶχε τὸ στρατόπεδόν του ὁ ἀκαταπόνητος Γερμανός. (*)

Καὶ κατωτέρω ἐν σελ. 126. «Εἰς αὐτὴν τὴν κρίσιμον ὥραν ἔφθασαν οἱ Κεφαλλῆνες εἰς τὴν βορειοδυτικὴν Πελοπόννησον. Ἡ ἄφιξις των καὶ ἡ εἶδησις ὅτι θὰ ἐξεστράτευαν κατὰ τῶν Λαλαίων ἐνεψύχωσε καὶ τοὺς συγκεντρωμένους εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ὀμπλοῦ.

Ἐν τῇ 134ῃ σελίδι ἐπανέρχεται λέγων: «Τὴν ἀποστολὴν αὐτὴν τῶν Λαλαίων πρὸς τὸν Γιουσούφ ἐπληροφορήθησαν οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὸν Ὀμπλὸν Γερμανός καὶ Ζαΐμης ἐξ αἰχμαλώτου δραπετεύσαντος ἀπὸ τὰς Πάτρας». «Ματαίως, λέγει, ἐν τῇ σελίδι 144 ἔμεινεν ὁ Κεχαγιαμπης ἐκεῖ μίαν ἐβδομάδα, ἐλπίζων τὴν διάλυσιν τῆς ἐπαναστάσεως διὰ τῶν ἀμνηστειῶν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ὀμπλοῦ ἀπεφασίσθη ἡ παρενόχλησις καὶ ἡ παρακολούθησις τοῦ ἀφιχθέντος τουρκικοῦ στρατοῦ ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχαν δυνάμεις ἐπαρκεῖς πρὸς ἐπίθεσιν ἐναν-

(*) Κοκκίνου Ἱστορία, τ. β'. σελ. 119.

τίον του». Καί προσθέτει. «Όλοι σχεδόν οί άρχηγοί τής Πελοποννήσου, πλην τών έστρατοπεδευμένων εις τόν Όμπλόν Άχαιών, τών μαχομένων εις τό Λάλα, τοῦ Πετρόμπεη τοῦ εύρισκομένου εις τās Καλάμας καί τών άπασχολουμένων μέ τά φρούρια τής Κορίνθου καί τοῦ Νεοκάστρου ἦσαν εκεί». Προχωρεῖ: Ἡ πρόοδος τοῦ άγώνος συνήνωσε τά περι τήν Τριπολιτσάν στρατόπεδα καί σώματα ὑπό τόν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, άλλά χωρίς πλήρη διοικητικήν ένότητα, άφού οί άρχηγοί άν διεφώνουν ἠδύναντο νά πράξουν κατá θέλησιν, ὅπως έκαμαν οί έκ τοῦ στρατοπέδου τής Άχαΐας μεταβάντες εις τά Τρίκορφα κατá τόν Μάϊον καί άπελθόντες όλίγον άργότερα κατá πρόσκλησιν τοῦ Γερμανοῦ άπό τόν Όμπλόν».(*)

Ἄλλά πλην τών στρατιωτικῶν ἦσαν καί μερικοί πολιτικοί δυσηρεστημένοι δι' ὅσα ἔγιναν εις τήν μονήν Καλτεζῶν. Ἦσαν δέ οί πρόκριτοι τής Άχαΐας οί φέροντες βαρέως τήν έκλογήν τών συμπατριωτῶν των Χαραλάμπεη καί Κανακάρη άντ' αὐτῶν. Ἄποτέλεσμα αὐτῆς τής δυσαρρεσκείας ἦτο ἡ άκόλουθος έπιστολή άποσταλεῖσα άπό τόν Όμπλόν πρὸς τόν Δημήτριον Ἰψηλάντην.(*) Εἶτα: «Ό κατάπλους τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου εις τόν Κορινθιακόν έπροκάλεσε τήν χαράν τών εύρισκομένων εις τό στρατόπεδον τοῦ Όμπλοῦ». Καί εισέτι γράφει: «Εἰς τήν Άχαΐαν κύριος τής καταστάσεως ἦτο ὁ Γιουσούφ πασᾶς. Τό στρατόπεδον τοῦ Όμπλοῦ ὑπό τόν Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανόν δέν ἦτο δυνατόν νά κινηθῆ. Δέν εἶχεν οὔτε δυνάμεις, οὔτε χρηματικά μέσα».(**)

Καί ταῦτα άπαντῶμεν εις τόν δεύτερον τόμον ἔχομεν ὅμως μαρτυρίας καί εις τόν τρίτον τόμον, τās ὁποίας χάριν τής άληθείας παραθέτομεν: «Ἡ άποβίβασις, λέγει, ἔγινεν εις τό Μονοδένδρι (τοῦ Μαυροκορδάτου). Πρὸς τά έκεῖ ἦτο ἡ έπαφή τών Τουρκικῶν καί τών Ἑλληνικῶν προφυλακῶν. Ἦδη οί άρχηγοί τοῦ στρατοπέδου τοῦ Όμπλοῦ

(*) Κοκκίνου, Ἱστορία Ἑλλην. Ἐπαναστ.τ. β'. σελ. 186-191.

(**) Ὁμοίως τομ. β'. σελ. 344.

είχαν ειδοποιηθῆ διὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Μαυροκορδάτου εἰς τὴν Ἀχαΐαν καὶ τὸν ἀνέμενον... Ἐκεῖ μετ' ὀλίγον κατέφθασε συνοδεία ἱππέων ἀκολουθουμένη ἀπὸ πολυάριθμον φρουράν. Ἦσαν ὁ Ἀθανάσιος Κανακάρης καὶ ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης. Εἶχαν μάθει τὴν ἄφιξιν τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ ἔσπευσαν ἀπὸ τὸ Μοναστήρι Ὀμπλοῦ ὅπου εὕρισκετο τὸ Ἀρχηγεῖον τοῦ Ἀχαϊκοῦ στρατοπέδου, διὰ νὰ τὸν ὑποδεχοῦν...

Ἐκεῖθεν ὁ Μαυροκορδάτος ἐπῆγεν εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Ὀμπλοῦ, ὅπου συνήντησε τὸν Γερμανὸν καὶ ἔπειτα ἐπεσκέφθη τὸ Μέγα Σπήλαιον... Ἀλλ' ἐνῶ εἶχε φύγει ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι τὴν 31ην Ἰουλίου κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Ὑψηλάντη, ἐξηκολούθη νὰ παραμένῃ εἰς τὴν Ἀχαΐαν κινούμενος μεταξύ Ὀμπλοῦ, Καλαβρύτων καὶ Μεγάλου Σπηλαίου καὶ ἄλλων ἱστορικῶν μοναστηρίων».

Καὶ συνεχίζων τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ ὁ Δ. Κόκκινος γράφει: «Στόλος Ἑλληνικὸς δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸ Ἴόνιον οὔτε εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε τοιοῦτος, καὶ εἰς τὸν λιμένα τῶν Πατρῶν ἦτο ἀδύνατον νὰ πλησιάσωσιν οἱ εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Ὀμπλοῦ εὕρισκόμενοι ἐπαναστᾶται διὰ νὰ παρεμποδίσουν τὴν Τουρκικὴν ἀπόβασιν....». «Καὶ ὑπῆρχεν ἀκόμη εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν Πατρῶν πρὸς τὰ ὑψηλότερα μέρη, μακρὰν τῆς ἀκτῆς δύναμις ἐπαναστατῶν ἀποτελοῦσα τὸ στρατόπεδον τοῦ Ὀμπλοῦ, ἱκανὴ νὰ παρενοχλῇ τὰς προφυλακὰς τοῦ Γιουσοῦφ καὶ νὰ ἐνεργῇ αἰφνιδισμοὺς μέχρις αὐτῆς τῆς πόλεως ἀλλὰ χωρὶς τὴν δύναμιν καὶ νὰ ἀποκρούσῃ τυχούσαν ἀπόβασιν....» (*) Καὶ μετὰ μικρὸν ἐν 321 σελίδι: «Ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης εἶχε δυναμώσει τὰς περὶ τὸν Ὀμπλὸν θέσεις μὲ τὸ σῶμα του καὶ κατωρθώθη τὴν 2αν Ἰουνίου ν' ἀποκρουσθοῦν οἱ ἐξελεθόντες ὑπὸ τὸν Ἀσλανάκη Τουρκοὶ καὶ Ἀλβανοὶ, καὶ εἰς τὸν Ριγανόκαμπον, μολονότι οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες ἦσαν ὀλίγοι....» Ἐν τῇ ἐπομένῃ σελίδι: «Ἀπὸ τότε ἡ πολιορκία τῶν Πατρῶν, ὅπως ἐχαρακτήριζαν οἱ Ἕλληνες

(*) Ἱστορία Κοκκίνου τ. γ' σελ. 81-82.

τὴν στρατοπέδευσίν των εἰς τὸν Ὀμπλὸν καὶ τὴν κοιτοχὴν μερικῶν θέσεων ὄχυρων, ἀλλ' ὄχι ἐπαρκῶν ὥστε διὰ τούτων νὰ πολιορκῆται πραγματικῶς ἡ πόλις καὶ τὸ φρούριον, ἐθεωρήθη λυθεῖσα.... Οἱ Τοῦρκοι ἐπιχειροῦσαν καθ' ἡμέραν σχεδὸν ἐξόδους ἀπὸ τὰς Πάτρας καὶ ἀπὸ τὸ Ρίον πρὸς ἀποκόμισιν τροφῶν, καὶ τὴν 28ην Ἰουνίου ἰσχυρὰ τουρκικὴ δύναμις ἐπροχώρησε μέχρι τῶν χωρίων Βαλατουνα καὶ Μπαρδικώστα χωρὶς νὰ εὕρῃ ἀντίστασι καὶ ἐπυρπόλησε τὸ μοναστήρι τοῦ Ὀμπλοῦ, ἀπὸ ὅπου εἶχαν ἀποχωρήσει οἱ Ἕλληνες». Καὶ τότε οἱ ἀρχηγοὶ τῶν σωμάτων τῶν Καλαβρύτων, τῶν Πατρῶν καὶ τῆς Γαστιούνης ἀντιλαμβανόμενοι ὅτι ἐφ' ὅσον παρέμειναν εἰς μακρυνὴν ἀποστασιν δὲν θὰ ἔφεραν κανένα ἀποτέλεσμα, ἀπεφάσισαν νὰ καταλάβουν πλησιεστέρας πρὸς τὰς Πάτρας θέσεις, ὥστε νὰ ἀποκλείσουν ἀπὸ ξηρᾶς τοῦλάχιστον τὸν Γίουσουφ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΟΜΠΛΟΥ ΑΣΦΑΛΕΣ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟΝ ΚΑΙ ΓΟΠΟΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΚΡΙΤΩΝ ΚΑΙ ΑΡΧΗΓΩΝ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ.
Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΚΑΡΑΤΖΑ ΕΝ ΑΥΤῃ.

Ὅκτακόσιοι Καλαβρυτινοὶ ὑπὸ τὸν Ζαῖμην, τὸν Φωτήλαν καὶ τὸν Θεοχαρόπουλον θὰ κατελάμβανον τὸ Πουρναρόκαστρον, οἱ Πατρινοὶ ὑπὸ τὸν Κανακάρην τὸν Θάνον καὶ Νικόλασον Λόντον καὶ τὸν Σωτήρην Χαραλάμπην μετὰ τοὺς Πετμεζαίους τὸ Σαραβάλι, ὅπου ἤδη εἶχαν στρατοπεδεύσει μερικοὶ Κεφαλλῆνες καὶ Ζακύνθιοι καὶ ὅπου ὑπῆρχε παλαιὸν φρούριον καὶ χίλιοι πεντακόσιοι Ἕλληται ὑπὸ τὸν Γεώργιον Σισίνην μετὰ δύο πυροβόλα, «τὸ μετόχι τοῦ Ὀμπλοῦ». (Μετόχι τοῦ Ὀμπλοῦ ἐννοεῖ ἐνταῦθα τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον τὸν μικρὸν ἄνωθεν τοῦ Σαραβαλίου κεείμενον ναόν).(*)

(*) Τομ. γ'. σελ. 322.

Καί τέλος ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ ἐν σελίδι 377 προσθέτει ὁ Δ. Κόκκινος: «Ὁ Πετμεζᾶς πρόεβη ἀμέσως εἰς στρατολογίαν καί κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Νοεμβρίου ἔφθασεν εἰς τὸν Ὀμπλόν με ἀρκετὴν δύναμιν ἀπὸ τὴν περιφέρειαν ἐκείνην, ὅπου καί ἐδόθη ἡ ἐντολὴ νὰ προβῆ εἰς στρατολογίαν. Οἱ πρόκριτοι ὅμως οἱ ἔχοντες καί τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀχαϊκοῦ στρατοπέδου, μόλις εἶδαν τὸν Πετμεζᾶν νὰ φθάνῃ κατόπιν διαταγῆς τοῦ Ὑψηλάντου ἐφρύαξαν. Τοῦ ἀπέστειλαν ἀμέσως εἰς τὸν Ὀμπλόν, ὅπου εἶχε στρατοπεδεύσει, τὸ ἀκόλουθον ἔγγραφο, διὰ τοῦ ὁποίου τὸν διέτασσαν νὰ φύγῃ».

Ἡ ὄχυρά, ἡ ὄχυροτάτη θέσις τοῦ Ὀμπλοῦ, ἡ ὁποία οὐ μικρὸν συνετέλεσεν εἰς τὴν ὄλην διεξογωγήν τοῦ ἀγῶνος μαρτυρεῖται ἐξ ὅσων γράφει ὁ Δ. Κόκκινος ἐν τῇ 322ᾳ σελίδι, ἐνθα λέγει ὅτι ἡ πολιορκία τῶν Πατρῶν...ἐθεωρήθη λυθεῖσα, διότι θέσεις τινές περὶ τοῦ Ὀμπλοῦ ἐγκατελείφθησαν καί οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Καλαβρύτων, τῶν Πατρῶν καί τῆς Γαστούνης... ἀπεφάσισαν νὰ καταλάβουν πληοιστέρας θέσεις, καί ὡς εἶδομεν κατέλαβον τὰ περὶ καί κάτωθεν τοῦ Ὀμπλοῦ, τὸν Ἰαγίον Κωνσταντῖνον.

Καί ταῦτα γράφονται ἐν τῷ δευτέρῳ καί τρίτῳ τόμῳ, ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ προσθέτει: «Ὁ Κολοκοτρῶνης ἐσκέφθη τότε νὰ κάμῃ πολιορκίαν στενωτέραν, ὥστε...Οἱ Καλαβρυτινοὶ ἀρχηγοί, πλὴν τοῦ Ζαῖμη ποῦ ἔμειναν εἰς τὸν Ὀμπλόν, ἐπροχώρησαν πρὸς κατάληψιν τοῦ Γηροκομείου...». Καί ὁ Ζαῖμης προσωρινῶς διέμενον ἐν Ὀμπλῷ, εἶτα κατῆλθε καί οὗτος ἐκεῖθεν κατευθυνόμενος εἰς τὰ περὶ τῶν Πατρῶν, ἐνθα ὀλίγου δεῖν θὰ ἠχμαλωτίζετο ὑπὸ τῶν Τούρκων.

«Ὁ Ἀνδρέας Ζαῖμης, ποῦ ἐπεχείρησε νὰ καταβῆ ἐφίππος ἀπὸ τὸν Ὀμπλόν διὰ νὰ μεταβῆ εἰς βοήθειαν τῶν ἀμυνομένων εἰς τὸ Γηροκομεῖο, ἔπεσε χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθῆ εἰς τὴν θέσιν ποῦ εὕρισκοντο οἱ δύο πασσάδες πλησίον ἀσβεστοκαμίνου με τοὺς ἵππεῖς των καί παρ' ὀλίγον νὰ συλληφθῆ αἰχμάλωτος....»(*)

(*) Τομ. δ'. σελ. 201-203.

Ὁ Ἄνδρέας Ζαΐμης ἐξ ὧσων ἀναφέρονται περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, φαίνεται εὕρισκεν ἀνακούφισιν καὶ παρηγορίαν διαμένων ἐν τῇ Μονῇ Ὀμπλοῦ, καὶ ἠρέσκετο νὰ ἐνδιατιᾶται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἐν αὐτῇ. Χαρακτηριστικὰ τούτων εἶναι ὅσα, λίαν χαριέντως, γράφει ὁ δειμνηστος Στέφανος Θωμόπουλος ἐν τῷ Κτιτορικῷ τῆς Μονῆς. «Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1822 γενομένην στενὴν πολιορκίαν τῶν Πατρῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἀρχηγούντος τοῦ Θεοδώρου Κολοκοιτρώνη, ἦν ἐπηκολούθησεν ἡ ἐνδοξος μάχη τῆς 9ης Μαρτίου, ἡ τοῦ Σαραβαλίου ἐπικληθεῖσα, Ὁ Ἄνδρέας Ζαΐμης εἶχε κατασκηνώσει μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἀνδρῶν ἐπὶ τοῦ Ὀμπλοῦ· τοῦτο μαθὼν ὁ Κολοκοιτρώνης, ἔγραψεν αὐτῷ τῇ 3ῃ Μαρτίου, ἵνα καταβῆ πρὸς συνεννόησιν, ἐν τῇ ἐπιστολῇ «ταῖς ἐλάφοις ὄρη τὰ ὕψηλά Κυρ-Ἄνδρέα καὶ πέτρα τοῖς λαγωοῖς καταφυγῆ». Ὁ Ζαΐμης λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἀμέσως κατῆλθε τοῦ ὄρους καὶ συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὸν θρίαμβον τῆς 9ης Μαρτίου».(*)

Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου γράφει ὁ Σπύρος Μελάς: «Ὁ Ζαΐμης πειθάρχησε· μὰ τὴ νύκτα κοιμώταν στὸ μοναστήρι καὶ πηγαινόερχονταν».(**) Ὁ Ὀμπλὸς πλὴν τῶν εἰρημένων ἀγώνων τῶν διεξαχθέντων μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ ἴδῃ καὶ φυλετικούς ἀγῶνας διεξαχθέντας ἐν αὐτῇ τῇ Μονῇ καὶ εἰς δολοφονίας καταλήξαντας. Ἐκεῖ, ἔμπροσθεν τῆς σφαιροπλήκτου σιδηρᾶς πύλης τῆς Μονῆς ἔπεσε πληγεὶς εἰς τὰ καίρια ὑπὸ ἀδελφοκτόνου χειρὸς ὁ ἀτρόμητος λέων, ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν ἐχθρῶν, Παναγιώτης Καρατζᾶς τὸ σέμνωμα τῶν Πατρῶν.

Περὶ τούτου παραχωροῦμεν τὸν λόγον εἰς τοὺς ἱστορικούς νὰ ὀμιλήσωσιν. Οἱ ἥρωες τῶν ὄπλων πρέπει νὰ ἐγκωμιάζωνται ὑπὸ τῶν ἡρώων τῆς γραφίδος. Ὁ Σπύρος Μελάς λέγει περὶ τούτου: «Ἡ πολιορκία τῆς Πάτρας εἶχε

(*) Στ. Θωμοπούλου, Κτιτορικὸν τῆς Μονῆς σελ. 25.

(**) Γέρος τοῦ Μωρηᾶ, τομ. β'. σελ. 167.

παραλύσει από τις φαγομάρες κ' ἔφθασε νά σβύση τέλεια, όταν οἱ Κουμανιωταῖοι πού τοὺς εἶχαν καλλιεργήσει ἐπιτήδεια τὸ φτόνο γιὰ τὸν καπετὰν Καρατζᾶ, παλληκάρι ἀτρόμητο τῆς Πάτρας, τὸν δολοφόνησαν στὸν Ὁμπλόν. Ἦταν αὐτὸς βλαστός τῆς μεγάλης οἰκογενείας τοῦ λαοῦ. Ἀπλὸς παπουτσης στὸ παζάρι τῆς Πάτρας ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πού ζοῦν γιὰ τὴν Πατρίδα. Ὁ Καρατζᾶς, γράφει ἕνας σύγχρονος, δὲν πολεμοῦσε γιὰ νά κάνῃ ἀντίπραξη στοὺς Κουμανιωταῖους, μὰ γιὰ νά καταστρέψῃ τοὺς Τούρκους· ἄλλο δὲν κοίταζε παρὰ πῶς νά τοὺς σκοτώνῃ καὶ ἀδιαφοροῦσε ποῖος ἦταν ἀρχηγός. Γιὰ τὸ θάνατό του μονάχα οἱ Τούρκοι χάρηκαν πού τὸν βρῖσκαν πάντα μπροστά τους».(*)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑΣ ΤΟΥ ΟΠΛΑΡΧΗΓΟΥ ΚΑΡΑΤΖΑ.
Ο Π. ΠΑΤΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΔΡΑΣΙΝ ΤΟΥ.

Ἐκτενέστερον περὶ τοῦ Παναγιώτου Καρατζᾶ γράφει ὁ Διον. Κόκκινος: «Ὁ Παναγιώτης Καρατζᾶς εἶχεν ἀρχίσει τὸ στρατιωτικόν του στάδιον εἰς τὴν Ἐπτάνησον, Πολὺ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τὸ 1809, πολὺ νέος ἀκόμη εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν Ζάκυνθον φεύγων τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Πελοποννήσιοι, καὶ κατετάχθη εἰς τὸ 3ον τάγμα τῆς Ἑλληνικῆς λεγεῶνος εἰς τὸν λόχον τοῦ λοχαγοῦ Καλογήρου μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ.... Τὸ 1812 ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Πάτρας, ὅπου εἶτε διὰ λόγους βιοπορισμοῦ, εἶτε διὰ νά εὔρῃ τὴν ἡσυχίαν του ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ νά δυνηθῇ νά ζήσῃ εἰς τὴν πατρίδα του μετῆρχετο τὸν ὑποδηματοποιόν... Ἡ παλληκαριά του, ἡ ἰκα-

(*) Γέρος τοῦ Μωρηᾶ, τομ. β'. σελ. 142-143.

νότης του ὡς ἀρχηγοῦ καὶ οἱ ἡρωϊσμοὶ του τοῦ ἔδωσαν θέσιν ἐξαιρετικὴν μεταξὺ τῶν καπετανέων καὶ ὅταν ἀργότερα οἱ Ἕλληνες ἠναγκάσθησαν ἀπὸ τὸν Γιουσοῦφ νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς Πάτρας ὁ Καρατζᾶς εἶχε γίνει φόβητρον τῶν Τούρκων. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ποῦ τὸν εἶχε τότε εἰς τὰς διαταγὰς του ἔχει γράψει δι' αὐτόν :

«Ὁ Καρατζᾶς τοὺς ἐπροξένει φρίκην, ἐπειδὴ ὄχι μόνον εἰς τὸ πεδῖον τοῦ πολέμου ἐδείκνυε τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν στρατηγικὴν ἐπιδεξιότητα, ἀλλὰ διὰ νυκτὸς εἰσήρχετο συνεχῶς εἰς τὴν πόλιν μὲ ὀλίγους στρατιώτας, ἤρπαζεν αἰχμαλώτους καὶ ἐφόνευεν ἐξ αὐτῶν, ἐχαλοῦσε τοὺς μύλους καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ τοὺς ἔβλαπτε καιρῶς».

Ἡ ὑπεροχὴ του εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐνοχλῇ τοὺς Κουμανιωταίους.... Οἱ Κουμανιωταῖοι τοῦ ἐξεδήλωναν τὴν ἐχθραν των, καὶ μεταξὺ ἄλλων τὸν ἐκατηγόρουν ὅτι αὐτὸς εἶχε σκοτώσει τὸν ἀδελφόν των ἀπὸ ἀντιζηλιαν τὴν 23ην Μαρτίου κατὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὰς Πάτρας τῶν ἐπαναστατικῶν σωμάτων. Ὁ Σταμάτης Κουμανιώτης εἶχεν εὔρεθῆ κτυπημένος εἰς τὰ νῶτα, θῦμα ἀπροσεξίας προφανῶς τῶν πυροβολούντων ἐκ τῶν ὀπισθεν ἐπαναστατῶν.... Οἱ Κουμανιωταῖοι ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς προκρίτους τὴν ἀπομάκρυνσίν του εἰς ἄλλο σῶμα, ἀπειλοῦντες ὅτι θὰ τὸν ἐσκότωναν, ἀλλ' ἐκεῖνοι ἐπιδιώκοντες τὴν ἐκμηδένισιν τῶν Κουμανιωτῶν διὰ τῆς ἐπιρροῆς καὶ τῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ Καρατζᾶ δὲν τὸν ἀπεμάκρυναν. Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου τὰ πράγματα εἶχαν φθάσει εἰς τὸ ἀπροχώρητον καὶ ὁ Γεώργιος Λεχωρίτης διὰ νὰ οἰκονομήσῃ τὰ πράγματα ἔπεισε τὸν Καρατζᾶν νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς τὸ Λεχωρι καὶ τὸν συνεβούλευσε νὰ λείψῃ ὀλίγον καιρὸν ἀπὸ τὰς Πάτρας. Ἄλλ' ἐκεῖνος ἐπέστρεψε ταχύτατα καὶ ἐπανελήφθησαν αἱ ἴδιαι ἀντεγκλήσεις.

Τὸ δράμα ἐπῆλθε. Τὴν 4ην Σεπτεμβρίου, ἐνῶ ὁ Καρατζᾶς ἐπῆγαινε πρὸς τὴν σιδερένιαν πόρταν τοῦ μοναστηρίου τοῦ Ὁμπλοῦ, εἶδε τοὺς Κουμανιωταίους εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, Διὰ νὰ τοὺς πειράξῃ καὶ νὰ τοὺς δεῖξῃ

ὅτι περιφρονεῖ τὰς ἀπειλάς τῶν ἤρχισε νὰ κοντοχορευῆ με τὰ ὀπίσθια πρὸς αὐτοὺς καὶ νὰ κινῆται κατὰ τρόπον χλευαστικόν. Τότε ἐκεῖνοι ἔβαλαν ἕναν ἀνθρωπὸν τῶν, τὸν Τσαλαμηδᾶν, καὶ τὸν ἐपुरοβόλησεν. Ὁ Καρατζᾶς ἐσωριάσθη ἀμέσως κατὰ γῆς».

Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀφοῦ συνέβησαν ὅσα γράφει ὁ Δ. Κόκκινος, οἱ Κουμανιωταῖοι ἔβαλαν ἄνθρωπον ὅστις ἐκαρραδόκει ἔξωθεν τῆς Μονῆς κρυμμένος ὀπισθεν μιᾶς μεγάλης καρυδιᾶς, ἐχούσης ὀγκώδη κορμὸν καὶ ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς σιδηρᾶς πύλης τῆς Μονῆς εὐρισκομένης καὶ περὶ τὰ εἴκοσι μέτρα ἀπεχούσης αὐτῆς. Λείψανα τῆς ρίζης αὐτῆς σώζονται εἰσέτι. Ἐκεῖθεν λοιπὸν ἐपुरοβόλησεν ὁ δολοφόνος τὸν Καρατζᾶν, ἐξερχόμενον τῆς πύλης ἀμεριμνον. Ἐτάφη δὲ μεταξὺ τῆς μεγάλης πύλης τῆς Μονῆς καὶ τῆς κόγχης τοῦ ναοῦ αὐτῆς.

Καὶ μετὰ τὴν παρέκβασιν ταύτην, δίδομεν καὶ πάλιν τὸν λόγον εἰς τὸν Δ. Κόκκινον. «Ὁ φόνος τοῦ ἐπροκάλεσε πραγματικὸν πένθος εἰς τὸ στρατόπεδον. Εἶχε χαθῆ ὁ ἀρχηγὸς ποῦ ἐνέπνεεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς ἐπιθέσεις. Ἡ δημοτικὴ μοῦσα ἢ συγκινουμένη ἀπὸ τὰ ἐξαιρετικὰ γεγονότα ἢ ἄλλοτε θριαμβευτικὴ καὶ ἄλλοτε μοιρολάτρις, τὸν ἀπηθανάτισε μετὰ τὸ ἀκόλουθον τραγοῦδι:

Τρεῖς περδικοῦλες κάθονταν στῆς Κούκκουρης τῆ βράχι
Ἡ μιὰ τηράει τὰ πέλαγα, κι' ἡ ἄλλη κατὰ τὴν Πάτρα
Κι' ἡ τρίτη ἢ καλύτερη μοιρολογάει καὶ λέει:
Θέ μου ὁ Καρατζᾶς τί γίνηκε αὐτὸς ὁ καπετάνιος;
Μάϊδε στὴν Πάτρα φαίνεται, μάϊδε στὸ Σαραβάλι,
Μᾶς εἶπαν πῶς τὸν σκότωσαν μεσ' τοῦ Ὀμπλοῦ τὴν πόρτα. (*)

Ὁ δὲ Θωμόπουλος μαζί με αὐτὰ προσθέτει καὶ τὸ ἔξης ἐλεγείον συνταχθὲν παρὰ τοῦ διδασκάλου τοῦ Γένους Τριανταφύλλου Σπονδῆ Ἡπειρώτου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ ἔχει οὕτω:

(*) Ἱστορία Ἑλλ. Ἐπαναστ. τομ. γ'. σελ. 327-328.

ΦΘΟΝΟΣ ΓΑΡ ΟΥΚ ΟΙΔΕ ΠΡΟΤΙΜΑΝ ΤΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ

Τι σάλπιγγα πολλά μουγγή, ἦχον βραχνόν σαλπίζει ;

Καί κύμβαλον χωρὶς ρυθμὸν συγχρόνως τυμπανίζει :

Ἦ σύμμικτος αὐτῶν ἤχῳ ἔλεεινῶς προσάδει,

Καὶ φαίνεται νὰ τὴν φυσοῦν σ' τοῦ ἄδου τὸ σκοτάδι.

Θεεΐ ! τί ἄρα νὰ δηλῆ, φρικτὸς ὁ κρότος !

* Ἀνθρώπε ! Βλέπε κατὰ γῆς, ἀνδρὸς ἀχνίζει βρότος.

* Ὅλα τὰ κύκλω τοῦ Ὀμπλοῦ λόφοι, βουνά, κοιλάδες.

Περιχοῦν, ἀντιβοοῦν δάση καὶ πεδιάδες.

Ἐ Καρατζᾶς ἀπέθανε, λέγουν τοῦ διαβάτου...

Ἐ παῖς τοῦ Φιλοποίμενος, ὁ ἔγγονος Ἀράτου.

Ἐ Καρατζᾶς, ὁ Καρατζᾶς ! χειρὸς ἐκ μαιοφόνου.

Φρικῶδες ἀποτέλεσμα τοῦ πάθους καὶ τοῦ φθόνου...*(1)

Ἐ Ὅλα τὰ μέρη εἰς τὰ ὁποῖα μνημονεύεται ἡ δρᾶσις τῆς ἱερᾶς Μονῆς Ὀμπλοῦ ἐξετέθησαν ἐνταῦθα, ἵνα καταφανῆ εἰς τοὺς ἀναγνώστας πόσον ἔδρασεν ἐν τῇ κρίσιμῳ ἐκείνῃ περιστάσει, ἐν ἣ ἔμελλε νὰ κριθῆ ἡ τύχη τοῦ ἐπὶ αἰῶνας σκληρῶς δουλεύοντος Γένους.

Βεβαίως τὸ πᾶν ἦτο ἡ θέλησις καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς θείας Προνοίας, ἣτις ἐπὶ τέλους καμψθεῖσα ἐκ τῶν δακρῶν τοῦ ἐν τῇ βαρβάρῳ καὶ ἀπανθρώπῳ δουλείᾳ στενάζοντος γένους ἡμῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιδαφιλεύσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν οὐράνιον ἐλευθερίαν, ἣν ὡς οἱ Πρωτόπλαστοι ἀπωλέσαμεν, καὶ ὡς ἐκείνοι, καθήμενοι ἀπέναντι τοῦ Παραδείσου ἠτενίζομεν κλαίοντες, ἀναμιμνησκόμενοι τὴν πρῶτην εὐκλείαν καὶ μακαριότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπικράτεια ἐπεξετείνετο ἐπὶ τρεῖς ἡπείρους, καὶ τὸ ὁποῖον ἔκρινεν ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ αὐτοῦ τὰς τύχας τοῦ κόσμου.

Ἐ Ἄλλ' οἱ σοφοὶ πρόγονοι ἡμῶν ἔλεγον· «Σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει». Ἐπρεπε νὰ ἐντείνῃ καὶ νὰ ὑπερεντείνῃ τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις, ἵνα δυνηθῆ τελεσφόρως νὰ παλαίσῃ πρὸς μίαν αὐτοκρατορίαν, ἣν ἔτρεμον καὶ αὐταὶ αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις ἐκείνον τὸν καιρόν.

Ἐ Ἄλλ' ἡ δρᾶσις τῆς Μονῆς Ὀμπλοῦ συνδέεται ἀναπο-

(*) Κτιτορικὸν Μονῆς Ὀμπλοῦ σελ. 24.

σπάστως μετὰ τῆς δράσεως τῶν ἐπαρχιῶν Πατρῶν καὶ Καλαβρυτῶν. περισσότερον ὅμως μετὰ τῆς πόλεως Πατρῶν εἰς ἦν ἐστρέφοντο τὰ ἄπληστα ὄμματα καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἐχθροῦ. Ἐκεῖ κατέφυγον οἱ πρόκριτοι τῆς πόλεως καὶ οἱ ὄπλαρχηγοί, ἐκεῖ τὰ γυναικόπαιδα τῶν Πατρῶν τὰ δίκην ὀρνιθίων καταδιωκόμενα ὑπὸ ἀρπακτικῶν ὀρνέων. Ταῦτα καλῶς γνωρίζων ὁ τύραννος δις ἐπυρπόλησε τὴν Μοῆν. Τὰ ἐντὸς τῆς Μοῆς μέρη, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκτὸς αὐτῆς παρέστησαν μάρτυρες δραματικωτάτων σκηνῶν καὶ σπανίων φρικαλεοτήτων, τὰ ὅποια ἔαν εἶχον φωνὴν θά ἔμαρτύρουν σπαρακτικὰς σκηνὰς καὶ ἀνηλεεῖς σφαγὰς. Καὶ ταῦτα πάντα ὑπέστησαν χάριν μιᾶς ἱερᾶς καὶ ὑψηλῆς ἰδέας, ἥτις ἐδωρήσατο ἡμῖν τὴν ἀθάνατον ἐλευθερίαν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἡ πληρεστέρα ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως εἶναι ἡ ἐξάτομος τοῦ κ. Διονυσίου Κοκκίνου, ἐξ ὧν γνωρίζω ἐγὼ τοῦλάχιστον, καὶ ταύτην διεξῆλθον δις καὶ τρίς ἀλλὰ οὐδεμιᾶς μονῆς τὸ ὄνομα παρελαύνει τόσον συνεχῶς ἐν τῷ πανθῶ τῆς ἱερᾶς παλιγγενεσίας μας, ὅσον τὸ ὄνομα τῆς ἱερᾶς Μονῆς Ὀμπλοῦ. Καὶ ὅμως οὐδεὶς ἐκινήθη ὑπὲρ αὐτῆς, οὐδεμία φροντίς καὶ μέριμνα ἐλήφθη, ἵνα δοθῆ ἡ δέουσα καὶ ἀρμόζουσα τιμὴ, ὡς συνέβη δι' ἄλλας μονὰς καὶ τόπους. Οἱ ἀμέσως ἐνδιαφερόμενοι ὀλιγόρησαν παντελῶς, καὶ ἴσως πολλοὶ ἂν μὴ πάντες οὔτε γνωρίζουσι πόσον συντέλεσεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν μας. Ἄλλ' εἶναι πρᾶγμα σύνθηες. Πλειστάκις ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων ἀδικεῖ καὶ ἄτομα καὶ πόλεις καὶ χωριά καὶ μονὰς, καὶ ἐνῶ ἄλλοι εἰργάσθησαν καὶ ἔσωσαν τὰς περιστάσεις. ἄλλοι λαμβάνουσιν τὰ ἔπαθλα καὶ τὴν δόξαν. Ὁ Μωϋσῆς, ὁ θεόπτης ἠλευθέρωσε τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ καθωδήγησεν αὐτὸν μέχρι τῆς Γῆς τῆς Ἐπαγγελίας, καὶ ὅμως κατεδικάσθη νὰ μὴ πατήσῃ τὸν πόδα αὐτοῦ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ἀγίας Γῆς, ἀλλὰ μακρόθεν νὰ βλέπῃ αὐτήν. «Καὶ ἐλάλησεν Κύριος πρὸς Μωϋσῆν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ λέγων: Ἀνάβηθι εἰς τὸ ὄρος Ναβαῦ ὃ ἐστὶν ἐν γῆ Χαναάν, κατὰ πρόσωπον Ἱεριχώ, καὶ ἴδε τὴν γῆν Χαναάν, ἣν ἐγὼ δίδωμι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ τελευτά ἐν τῷ ὄρει εἰς ὃ ἀναβαίνεις ἐκεῖ.... Ἀπέναντι ὄψῃ τὴν γῆν, καὶ ἐκεῖ οὐκ εἰσελεύσῃ».(*)

Ὁ Κολόμβος κατόπιν μυρίων ἐξευτελισμῶν, κόπων καὶ κινδύνων ἀνεκάλυψε τὴν Ἀμερικὴν, καὶ ὁ Ἀμερικὸς

(*) Δευτερονόμιον 32, 48, 52.

Βεσπούκης ὁ εἰς οὐδὲν συντελέσας εἰς τὴν ἀνακάλυψιν εἶχε τὸ εὐτύχημα νὰ θέσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦ ὀνόματος ἐκείνου νὰ καλῆται ἡ μεγάλη ὑπερπόντιος χώρα.

Ὁ Δημοσθένης εἶναι ὁ κυρίως νικητὴς ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ, ἀλλ' ὁ δημαγωγὸς Κλέων ἔδρεψε τοὺς καρποὺς τῆς νίκης.

Τῆς μοίρας τῶν εἰρημένων ἠξιώθη καὶ ἡ ἐν λόγῳ Μονῇ, καθόσον οὔτε οἱ περίοικοι αὐτῆς, τῆς ὁποίας ἡ τιμὴ ἦτο οἰκεία τιμὴ ἔλαβον φροντίδα τινὰ οὔτε οἱ τὰ τῆς πολιτείας ἰθύνοντες ἐμερίμνησαν περὶ αὐτῆς, καὶ μόνον ἐν τῷ ἀδεκάστῳ κριτῇ, τῇ Ἱστορίᾳ, οἱ ἀπόγονοι τῶν Τουρκομάχων θὰ βλέπωσι τὰ κλέη καὶ τὰ κατορθώματα αὐτῆς, ἥτις μετὰ βραχὺν χρόνον θὰ προσεγγίξῃ τῇ μορφῇ ταῖς διαλελυμέναις τοιαύταις καὶ ἐπὶ τῶν ἡμιερείπων αὐτῆς θὰ πλέκωσι τὰς φωλεὰς αὐτῶν αἱ γλαυκὲς ψάλλουσαι ἡμέραν καὶ νύκτα τὰ θρηνώδη ἄσματά των. Διότι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος Μονὴ ἀνέκαθεν ἐστερεῖτο μεγάλης περιουσίας καὶ μόνον μερικοὺς ἀγροὺς ἀνύδρους καὶ πετρώδεις κατεῖχεν εἰς τὰ πέριξ αὐτῆς, τοὺς ὁποίους ἐκαλλιέργουν οἱ μοναχοὶ καὶ μετὰ πολλῶν κόπων καὶ μυρίων βρασάνων κατάρθων νὰ περισυλλέξουν τὸν ἀναγκαιοῦντα διὰ τὸ προσωπικὸν ἄρτον, καὶ τοῦτον ὄχι πάντοτε, ἀλλὰ ὁσάκις τὸ ἔτος ἦτο εὐφορον. Τοῦτο δὲ γίνεται καὶ σήμερον ὑπὸ τῶν πετέρων, οἵτινες ἀροτριῶσι τοὺς ὀλίγους ἐναπομείναντας πετρώδεις ἀγροὺς, οἵτινες θὰ ἦσαν μᾶλλον χρήσιμοι νὰ προμηθεύωσι λίθους εἰς τοὺς ἐργολάβους τῶν ὁδῶν πρὸς σκίρρωμα αὐτῶν καὶ οὐδέποτε πρὸς καρποφορίαν δημητριακῶν. Τῆς προσωπικῆς ἐργασίας τῶν πατέρων παρίστανται μάρτυρες οἱ εἰς τὰς Πάτρας καὶ τὰ πέριξ κατοικοῦντες, οἱ ὁποῖοι ἐπισκεπτόμενοι κατὰ τοὺς θερινοὺς ἰδίᾳ μῆνας τὴν Μονὴν βλέπουσιν αὐτοὺς ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ καὶ ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ ἀσχολουμένους εἰς τὰ γεωργικά. Τὰ ἄλλα δὲ κτήματα τὰ ὀπωσθήποτε προσοδοφόρα ἀνῆρπασεν ἡ λαίλαψ τῆς ρευστοποιήσεως καὶ ἀφήκεν ὅσα ὡς ἀπρόσοδα δὲν ἐπωλοῦντο ἢ μετὰ δυσκολίας ἐξεποιοῦντο. οὐδενὸς ἀγοράζοντος κτήματα ἀπρόσοδα. Ἐν τῇ περιπτῶ-

σει ταύτη ἠκολούθησεν ὅ,τι ἐγένετο εἰς τὴν διανομὴν τοῦ εὐρήματος μεταξύ ἀλώπεκος καὶ λύκου μετὰ τὴν συμφορὰν τοῦ ὄνου, τοῦ ὁποίου τὴν τύχην φοβηθεῖσα ἡ ἀλώπηξ ἔθεσε τὸ πᾶν πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀπλήστου λύκου, ἐκείνη δὲ ἐκράτησε ἀπειροελάχιστα πράγματα. Εἶπον δὲ ὅτι οὐ μετὰ πολλοῦ χρόνου ἐν ταῖς στέγαις τῆς Μονῆς θά θρηνολογώσιν αἱ γλαῦκες, αἵτινες μᾶλλον ἤρξαντο ἀπὸ τοῦδε τὰ μοιρολογήματα αὐτῶν βλέπουσαι εἰς ποίαν ἀξιοθρήνητον κατάστασιν περιήλθεν ἡ Μογή, ἥτις στερεῖται καὶ αὐτῶν τῶν μέσων τῆς ἐπιστήμης τῶν κεράμων, δι' ὧν καταρρέουσι τὰ ὄμβρια ὕδατα ἐν τοῖς κελλίοις τῶν μοναχῶν, οἵτινες ριγῶσιν ἀφ' ἑτέρου ἐκ τοῦ ἀφορήτου ψύχους μὴ ἔχοντες ἐνδύματα, εἰμὴ ὀλίγα ράκη δι' ὧν προσπαθοῦσι νὰ καλύπτωσι τὰς γυμνότητάς των. Διότι ἡ μεγάλη φιλανθρωπία καθώρισεν εἰς τοὺς μοναχοὺς ὡς ἐτήσιον ἐπίδομα ἑκατὸν ὀγδοήκοντα δραχμάς, δηλαδὴ οὔτε πολλὰ οὔτε ὀλίγα ἀλλὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν πενήκοντα λεπτά δι' ἑνδυμασίαν καὶ ὑπόδυσιν, αἵτινες ἐν τῇ ἀκριβείᾳ τῆς σημερινῆς ζωῆς, ὁὐκ εἶναι ἐπαρκεῖς οὔτε δι' ἑν ζευγος ὑποδημάτων.

Δὲν θά προχωρήσω, διότι πρέπει νὰ γράψω ἱερεμιάδα πολλῶν σελίδων ἀνωφελῆ. Ταῦτα δὲ ἐγένοντο ὑπὸ τῶν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἐθνοσωτηρίων κομμάτων. ὧν τὰ ἐθνοφελῆ ἔργα φέρουσιν εἰσέτι τοὺς ἀγλαοὺς αὐτῶν καρπούς.

Ἐγραψα καὶ γράφω ταῦτα οὐχὶ νὰ συγκινήσω τινὰ, ἢ ἵνα ἐπανορθωθῇ τὸ κακόν, ἀλλ' ἵνα καταστῇ γνωστὸν εἰς τὸ κοινὸν πόσον ἠδικήθη μία Μογή, ἡ ὁποία προσήνεγκεν ἀνυπολογίστους ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἔθνος καὶ ἡ ὁποία συνετέλεσεν ὅσον ὀλίγοι εἰς τὴν ἀθάνατον ἐλευθερίαν ἡμῶν καὶ ἔπρεπε νὰ τύχη μεγαλυτέρας προσοχῆς καλυτέρας τύχης, ἵνα ὑπάρχη καὶ ἴσταται ζῶν μαρτύριον εἰς μνημόσυνον τῶν ἀγώνων καὶ τῶν κατορθωμάτων τῶν προγόνων ἡμῶν καὶ εἰς διαρκῆ μίμησιν τῶν ἐπιγιγνόμενων.

